

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Bakalářská práce

2022

Andrea Vodičková

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Katedra sociologie

Osamostatňování mladých lidí z rozvedených rodin

(na příkladu vysokoškolských studentů)

Bakalářská práce

Autor: Andrea Vodičková

Studijní program: B0314A250008 Sociologie

Studijní obor: Sociologie

Forma studia: prezenční

Vedoucí práce: PhDr. Miroslav Joukl, Ph.D.

Hradec Králové, 2022

Zadání bakalářské práce

Autor: Andrea Vodičková

Studium: F19BP0152

Studijní program: B0314A250008 Sociologie

Studijní obor:

Název bakalářské práce: **Osamostatňování mladých lidí z rozvedených rodin (na příkladu vysokoškolských studentů)**

Název bakalářské práce AJ: Gaining Independence of Young People from Divorced Families (On the Example of University Students)

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce představuje empirické šetření malého rozsahu. Cílem práce je zjistit formy a způsoby osamostatňování vysokoškolských studentů z rozvedených rodin v kontextu vynořující se dospělosti. Řešenými problémy budou zejména vazby mladých lidí na svoji rodinu a jejich další životní strategie a jejich pojetí dospívání a dospělosti. Výzkumný vzorek bude upřesněn v průběhu řešení úlohy. Bude použita kvalitativní metoda s uplatněním řízených rozhovorů podle připraveného scénáře.

Alan, J. 1989. *Etapy života očima sociologie*. Praha: Panorama.

De Singly, F. 1999. *Sociologie současné rodiny*. Praha: Portál.

Fialová, L. et al. (eds.). 2000. Představy mladých lidí o manželství a rodičovství. Praha: Sociologické nakladatelství.

Katrňák, T., Z. Lechnerová, P. Pakosta, P. Fučík. 2010. Na prahu dospělosti. Partnerství, sex a životní představy mladých v současné české společnosti. Praha: Dokořán; Brno: Masarykova univerzita.

Kuchařová, V. a kol. 2019. Česká rodina na počátku 21. století. Životní podmínky, vztahy a potřeby. Praha: Sociologické nakladatelství.

Marhánková, J., M. Kreidl (eds.). 2012. Proměny partnerství. Životní dráhy a partnerství v české společnosti. Praha: Sociologické nakladatelství.

Možný, I. 2002. *Sociologie rodiny*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON).

Možný, I. 2006. *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON).

Zadávací pracoviště: Katedra sociologie,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: PhDr. Miroslav Joukl, Ph.D.

Oponent: RNDr. Mgr. Lucie Vítková, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 26.4.2021

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci na téma „Osamostatňování mladých lidí z rozvedených rodin (na příkladu vysokoškolských studentů)“ vypracovala pod vedením vedoucího bakalářské práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 14. 7. 2022

Andrea Vodičková

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala vedoucímu bakalářské práce PhDr. Miroslavu Jouklovi, Ph.D. za jeho vážený čas, odborné rady a připomínky, které mi poskytoval po dobu vypracovávání mé práce. Dále bych ráda poděkovala všem respondentům, kteří se podíleli na mé práci.

Anotace

VODIČKOVÁ, A. 2022. *Osamostatňování mladých lidí z rozvedených rodin (na příkladu vysokoškolských studentů)*. Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzity Hradec Králové. Bakalářská práce.

Bakalářská práce se pomocí empirického šetření zabývá osamostatňováním vysokoškolských studentů z rozvedených rodin. Hlavním cílem této práce je objasnit, jak vysokoškolští studenti (muži i ženy) z rozvedených rodin vnímají v kontextu vynořující se dospělosti formy vlastního osamostatňování. V první části práce, stavu dosavadního poznání, jsou na základě studia literatury vymezeny pojmy, jako je současná rodina a její funkce, rozvod a jeho dopady na děti, přechod do dospělosti a osamostatňování a charakteristika vysokoškolských studentů. Následující část práce je zaměřena na kvalitativní výzkum, ve které je zjišťováno, jak respondenti rozumí samotnému osamostatňování a ve kterých oblastech, jak přijímají vlastní osamostatňování či jakým překážkám čelí mladí lidé z rozvedených rodin při procesu osamostatňování. Součástí je i charakteristický popis sedmi respondentů, se kterými byl proveden polostrukturovaný rozhovor.

Klíčová slova: rodina, rozvod, přechod do dospělosti, osamostatňování

Annotation

VODIČKOVÁ, A. 2022. *Gaining Independence of Young People from Divorced Families (On the Example of University Students)*. Hradec Králové: Philosophical Faculty, University of Hradec Králové. Bachelor Thesis.

This bachelor thesis is using empirical research to examine the independence of the university students whose parents went through divorce. The main goal is to explore the student's opinion (both men and women) on turning into adults and the forms of becoming independent. The first part of the thesis describes the concept of family and its function, divorce, and its impact on children, coming into adulthood, becoming independent and characterizes the students at universities using literature review. The second part is focused on qualitative research. The main goal is to examine how respondents feel about and understand the process of becoming independent, how they accept it and which obstacles young people from divorced families must face while becoming independent. The second part also includes the characteristics of 7 respondents who went through an individual interview.

Keywords: family, divorce, coming into adulthood, independence

Obsah

Úvod	10
1. Stav dosavadního poznání	11
1.2 Proměny rodiny	11
Rodina	11
Funkce současné rodiny	13
Vývoj rodiny v současné době	15
Současná rodina v ČR	16
1.2 Konflikty v rodině	18
Rozvod	19
Příčiny rozvodu	21
Dopad rozvodu na děti	22
1.3 Přejít do dospělosti	24
Vynořující se dospělost	24
Adolescence	25
Mladá dospělost	26
Osamostatňování	28
Specifika vysokoškolských studentů	30
2. Cíl výzkumu a výzkumné otázky	31
3. Výběr vzorku a sběr dat	32
4. Technika sběru a zpracování dat	33
5. Představení respondentů	34
6. Analýza výzkumných otázek a výsledky	43
Závěr	49
Seznam použitých zdrojů	52
Přílohy	51

Scénář rozhovoru	51
Rozhovor.....	53

Úvod

Pro svoji bakalářskou práci jsem si vybrala téma osamostatňování mladých vysokoškoláků, kteří pochází z rozvedených rodin. Cílem práce je objasnit, jak vysokoškolští mladí lidé z rozvedených rodin vnímají v kontextu vynořující se dospělosti formy vlastního osamostatňování.

Proces osamostatňování se od rodičů je, bezesporu, jedním z největších životních mezníků každého mladého člověka. Je to pro mě velmi blízké téma, jelikož pocházím z rozvedené rodiny a aktuálně právě řeším různé strasti ohledně mého osamostatnění a nezávislosti na rodině. Pro mnohé jedince znamená separace od rodičů cílovým krokem k dospělosti. Já jsem se zajímala, jak tuto separaci prožívají jedinci z rozvedených rodin a zároveň ze skupiny vysokoškolských studentů, do které, já sama, patřím. Jelikož se stal rozvod v současné době relativně běžným, a spousta mých kamarádů nebo vrstevníků prochází podobnou situací jako já, připadalo mi vhodné zaměřit se právě na tuto skupinu.

Má bakalářská práce je rozdělena do pomyslných šesti základních částí a to je: úvod, stav dosavadního poznání, metodologický rámec, závěr, seznam použitých zdrojů a přílohy. Stav dosavadního poznání tvoří tři hlavní kapitoly, kde se zabývám současnou rodinou, jejím vývojem a funkcemi. Následně, v druhé kapitole navazuji na konflikty v rodině, rozvod v rodině a také dopad rozvodu na děti. Ve třetí kapitole jednotlivě popisuji přechod jedince do dospělosti, vývoj a samotný proces osamostatňování.

V závěru jsou popsány výsledky výzkumu, kde odpovídám na své výzkumné otázky, které jsem si předem stanovila v metodologické části práce.

Na konci je sepsán seznam použitých zdrojů, a v příloze scénář rozhovoru (otázky, předem připravené, které byly použity při rozhovoru s respondenty) spolu s ukázkou přeepsaného polostrukturovaného rozhovoru.

V textu používám výraz student, studenti, ale rozumí se jimi studující, tedy jak ženy, tak muži. Obdobně je tomu i v jiných případech, např. u výrazu responde

1. Stav dosavadního poznání

1.2 Proměny rodiny

Na počátku práce je pozornost věnována vymezení osamostatňování jako procesu, který je součástí života jedince. Tento proces není jen individuální, ale je součástí fungování celé rodiny. Osamostatňování se řídí celou řadou vzorců, které jsou dány např. kulturním prostředím, přenášenou nebo sdílenou zkušeností v rámci sociálního prostředí, situací, která charakterizuje současný rodinný život, ale také situací, která se dotýká konkrétního rodinného života a jejich členů. Proto následující stránky vysvětlí fungování rodiny, problematiku rozvodu a až následně bude popsán samotný proces osamostatňování.

Rodina

Na rodinu se ze sociologického hlediska díváme jako na primární sociální skupinu, jejíž členové plní společensky určené a uznávané role vyplývající a ze vzájemných vztahů jejích členů. Rodina prochází celou svou historií neustálými změnami, které se týkají její velikosti, významu i začlenění do společnosti. Podle Matouška je právě rodina základním článkem každé společnosti, kterou tvoří rodiče a jejich děti. Autor poukazuje na tento model: „*Rodina vykazuje neobyčejnou stabilitu ve všech epochách vývoje lidstva a ve všech známých současných společnostech.*“ [Matoušek 1997: 9]

Dle Možného [2006] se v učebnicích sociologie, již dávno začalo prosazovat, že rodina je sociální institucí, jejímž primárním účelem je vytvořit soukromý prostor z vířícího a nepřehledného veřejného světa. Rodina... „*Chrání své členy, nemění svůj tvar, vnitřní uspořádání ani habitus a změny ve svém okolí vyrovnává. Vývoj či pokrok tím*

ovšem nebrzdí. Naopak svou stabilitou dynamiku umožňuje a v jistém smyslu i podporuje, protože brání společenský systém před chaosem a zhroucením.“ [Možný 2006: 14].

Ve Velkém Sociologickém slovníku najdeme pod pojmem rodina definici, kdy rodina je... „*Obecně původní a nejdůležitější společenská skupina a instituce, která je základním článkem sociální struktury i základní ekonomickou jednotkou a jejími hlavními funkcemi je reprodukce trvání lidského biologického druhu a výchova, respektive socializace potomstva, ale i přenos kulturních vzorů a zachování kontinuity kulturního vývoje.*“ [Petrusek 1996: 940].

V Jandourkově definici tvoří rodinu osoby spojené příbuzenstvím jako dlouhodobý, solidárním soužitím, které zahrnuje rodiče a jejich děti. Ke znakům rodiny, které jsou socio-kulturně podmíněny, řadí... „*Společné bydlení, příslušnost ke společné příbuzenské linii, společná produkce a konzumování statků atd. Funkcemi rodiny jsou reprodukce lidského rodu a výchova potomstva.*“ [Jandourek 2007: 206].

Podle Jandourka od počátku novověku dochází k posunu, kdy je řada funkcí rodiny delegována na stát a další instituce, což způsobuje určitou rodinnou krizi, jako je vysoká rozvodovost. Dle něho: „*Rodina zůstává důležitým prostředím socializace, intimity a sociální podpory.*“ [Jandourek 2007: 206].

Sobotková [2001] definuje rodinu jako skupinu lidí propojených historií, přítomností a budoucností jejich vztahů. Rodinní příslušníci jsou často vázáni dědičností, sňatkem nebo jiným způsobem soužití společného života. Důležité jsou psychologické a emocionální vazby, nikoli forma vztahu. Mezi další definice můžeme zařadit od Veselé a kol. [2003] která rodinu určuje několika znaky. Jednak ji může tvořit pouze muž a žena, kteří spolu žijí a narodí se jim dítě. Dále rodinu, kterou by neměla tvořit jakákoli dvojice žijící spolu, jako například nesezdané páry. Pro společnost je význam rodiny nenahraditelný, právě proto je rodina pod zvláštní ochranou státu. Pro předpoklad založení rodiny by měl být hlavně sňatek neboli svazek mezi mužem a ženou. V manželství by mělo být hlavním úkolem vytvořit rodinu a následnou výchovu dětí.

V této práci se pojmu rodina budeme držet definici, kdy rodinu tvoří manželský pár s jedním či více dětmi.

Funkce současné rodiny

Mnoho funkcí rodiny se v průběhu historie společnosti změnilo. Jak se mění společenské podmínky, některé mizí nebo zmizely již úplně, jiné se naopak stávají důležitějšími. Postavení rodiny ve společnosti v současnosti určuje řadu základních funkcí.

Podle Možného [2008] je rodina základní sociální jednotkou společnosti především proto, že socializuje děti a zajišťuje jejich fungování ve společnosti. Rodina má také kromě funkce reprodukční a socializační i funkci ekonomickou, ve které je hmotné zabezpečení členů rodiny. Dále má také funkce emocionální a sociálně podpůrné. Langmeier a Krejčířová [2006] řadí mezi sekundární funkce rodiny rekreaci, odpočinek, učení atd. Zejména u dětí je patrné to, jak rodina obvykle tráví společný volný čas, jaké aktivity v oblasti sportu, kultury či vzdělávání rodiče podnikají a k nim vedou i své děti.

Pro Dunovského [1986] jsou základními funkcemi rodiny biologicko-reprodukční, ekonomicko-zabezpečovací, emocionální či kulturně psychologická a socializačně výchovné funkce. Tyto funkce však nemusí být nepřetržitě a plně implementovány všemi rodinami. Rodiny se liší v míře a způsobu, jakým tyto funkce naplňují.

Každá rodina si prochází specifickými fázemi svého vývoje a má charakteristickou vnitřní a vnější strukturu. Ivo Plaňava [2000: 75] navrhuje čtyři složky, které určují funkčnost: strukturální hodnota, intimita, autonomie a hodnoty s postoji. Funkční rodinu lze definovat pomocí jasných, přehledně uspořádaných a flexibilních struktur. Aby každý z členů měl svou jasnou a respektovanou roli, musí spolu rodiče spolupracovat. Na čem záleží, je kompatibilita členů a soulad jejich rolí s očekáváními. Vzhledem k vnějším vztahům, podle Plaňavy [2000: 76], není funkční rodina ani příliš otevřená, ani zcela uzavřená. Uvnitř by měla být intimita vyvážená osobní autonomií, pozitivním emocionálním přístupem a pocitem sounáležitosti. Je třeba respektovat a posilovat autonomii jednotlivých členů. Jedinci by měli mít možnost rozvíjet svou osobnost, zájmy a dispozice. Hodnoty členů fungující rodiny mohou být stejné nebo

rozdílné, ale vždy musí být navzájem slučitelné a nesmí být zcela odlišné [Plaňava 2000: 75-76].

Mišíková [2003] řadí mezi hlavní funkce rodiny, stejně jako Možný [2008], ekonomickou funkci, která spočívá v uspokojování hmotných potřeb členů rodiny. V domácnostech se začal trávit především volný čas. Začaly pracovat i ženy, které pak doma plnily pouze práce domácí, tudíž volný čas strávený s rodinou byl přeorientovaný na spotřební funkci, která spadá do ekonomické funkce moderní společnosti. Jako další funkci zmiňují funkci výchovnou. Výchovnou funkci převzal časem stát díky veřejnými výchovnými zařízeními. Klád se důraz na vzdělávání, byla povinná školní docházka. Děti trávily čas výuky ve školách oproti domácí výuce. Tato funkce souvisí s procesem osamostatňování, kdy se dítěti dostává formativní vliv ve školním kolektivu. Za zvláště důležitou funkci v dnešní moderní společnosti pak považuje funkci emocionální. „*Rodina se stává soukromým světem osobních a intimních vztahů – útočištěm před veřejným světem s jeho neosobními vztahy, účelovými tlaky, veřejným prostorem s jeho stresujícími důsledky. V rodině, v které fungují dobré vzájemné vztahy, nabírá člověk nové síly pro návrat do veřejného prostoru. Zde kompenzuje uspokojení svých psychologických potřeb po akceptování a uznání svého JÁ. A naopak – mnoho, kdysi nerozpoznaných rodinných problémů vzniká v důsledku špatné emocionální, psychohygienické funkce rodiny.*“ [Mišíková 2003: 50].

Mišíková [2003] píše i o měnících se úlohách, které dřív plnila celá tradiční rodina. V dnešní moderní společnosti tyto funkce již neplní rodina, ale jiné instituce, velkou roli tedy hraje institucionalizace. Stejně téma zmiňuje i Matějček [1999], dle kterého „*rodina v našich sociokulturních poměrech ztratila mnohé funkce, které jí dříve byly vlastní, přičemž mimořádného významu nabyly dvě funkce, které jsou nepochybně základní a rozhodující, totiž přinášet citové uspokojení všem členům a připravit dítě pro život v dané společnosti.*“ [Matějček, Dytrych 1999: 132]. Rodina jako primární skupina by měla být především emocionálním zázemím pro jednotlivce, pilířem bezpečí, jistoty a uznání. Tento seznam požadavků vypovídá o velkých nárocích, které jsou kladeny na rodinu. Spíše existuje podezření, s čím se může normální rodina v „normální situaci“ setkat, což by se mělo odrazit na existenci faktorů, které omezují nebo ohrožují naplnění

rodiny, neboť neplnění těchto funkcí má závažné důsledky pro socializace jedinců [Havlík 2007].

Vývoj rodiny v současné době

Podobně jako u vývoje lidí a společnosti, tak si i rodina prošla v průběhu let mnoha změnami, které často podléhaly společenským proměnám. Současná moderní rodina se proto odklonila od tzv. tradičního modelu rodiny. Možný [2008] uvádí, že nejde jen o okrajové změny, ale jsou to zásadní změny charakteru rodiny.

Historii vývoje rodiny rozděluje Možný [2008] do tří základních fází. První fázi charakterizuje jako většinou malou skupinku neboli nukleární rodinu. Připomíná, že v historii, kdy se lidé nedoživali vysokého věku, nebyl pravděpodobný vznik trojgenerační rodiny. Rodina by měla plnit především ekonomickou funkci, a manželství se ukončují především z majetkových důvodů. Druhá fáze nebo tzv. přechodná forma, ta existovala zpravidla ve vyšších vrstvách společnosti. Hlavní důraz byl kladen na mateřskou lásku a přirozenou autoritu otce. Třetí fáze neboli aktuální, v mnoha formách přetrvává i dodnes. Tato etapa rodinného vývoje je spojená s emočním individualismem a svobodou vybrat si životního partnera na základě romantické lásky. Důraz je kladen na soukromí. [Možný, 2008]

Vývoj rodin v naší zemi ovlivnily obě světové války. V roce 1918, po vzniku Československa došlo ke změnám. Ústava z roku 1920 zaručovala ženám rovnoprávnost s muži jak politickou, sociální tak i kulturní. Změnilo se i postavení ženy v rodině a společnosti. Ženy začaly navštěvovat vysoké školy a více se zapojovat do pracovního procesu – školství, zdravotnictví atd. Počet sňatků byl ovlivněn politickou situací. Nejméně sňatků bylo uzavřeno v roce 1916 během 1. světové války, a naopak nejvíce krátce po roce 1920 a těsně před 2. světovou válkou. V době socialismu byl na mladé lidi vyvíjen společenský tlak, aby uzavřeli manželství. Tento trend trval až do roku 1989. Po listopadovém převratu roku 1989 nastala v naší společnosti nová ekonomická a sociální situace a počet sňatků opět poklesl.

Možný popisuje změnu v rodině jako revoluci, která přinesla už v padesátých letech vzestup rozvodovosti a „v šedesátých letech konec baby-boomu, sexuální revoluci a pokles porodnosti, ta se od sedmdesátých let ustálila pod úrovní přirozené reprodukce, když zároveň došlo k odkládání rodičovství, zvyšování věku sňatku a k rozvoji nesezdaného soužití. V osmdesátých letech se potom začala nikoli nepodstatná část porodnosti realizovat mimo manželskou rodinu a přibylo domácností s jedním rodičem a dětmi; vzestup rozvodovosti se pochopitelně zastavil. V devadesátých letech však už naráží tento vývoj na meze možností státu všeobecného blahobytu, se zpomalením tempa ekonomického růstu a vzestupem nezaměstnanosti.“ [Možný 2002: 201]

Rodina se vždy přizpůsobuje aktuální sociální situaci, aby se dokázala bránit i proti negativním jevům, které rodinu ohrožují. Singly [1999] uvádí současné rozdělení rodiny na dvě fáze. První fáze, fáze „moderní rodiny“, začala v 19. století a trvala až do 60. let 20. století. Oproti tradičnímu modelu rodiny, který je ovlivněn především křesťanstvím a vychází ze zvyků a hodnot, se moderní model rodiny zaměřuje spíše na mezilidské vztahy. Koncem 50. let 20. století začal počet dětí v rodině klesat a vzrostl počet rozvodů. Pod vlivem feminismu je od 60. let kritizován model rodiny, kdy muž pracuje na zajištění rodiny a žena se doma stará o děti. V současnosti instituce manželství slábne a přibývá případů nesezdaného soužití. Druhá etapa současné rodiny začala v 60. letech a říkáme ji „postmoderní“ rodina. Touto dobou začíná období nestability a úpadku rodinného života a soužití mimo manželství je běžné [Singly 1999]. Koncem 20. století nastalo v rodinách více zásadnějších změn. Rodinné vazby se začaly uvolňovat a způsob života se urychloval.

Současná rodina v ČR

V současné době se rodina a společnost jako celek mění, už se staví na jiných prioritách než v minulosti, můžeme tak pozorovat několik faktorů změn u rodiny. Konkrétně poukazujeme na vysokou rozvodovost, nízkou porodnost, nízkou míru sňatečnosti a s tím spojené vysoké procento narozených dětí mimo manželský svazek. Z posledních měřených údajů Českým statistickým úřadem v roce 2020 vyplývá, že

podíl dětí narozených mimo manželský svazek dosahoval k 48,5 %. „*Skoro každé druhé živě narozené dítě se tak aktuálně rodí (v době porodu) neprovdané ženě.*“ [Český statistický úřad 2021]. Změny jsou i v rolích v rodině, už se tolik nelpí na mužském a ženském rozdílu rolí, buď splývají, nebo úplně zanikají. Podle Langmeiera a Matějčka [2011] se v dnešních rodinách začala vyskytovat spolupráce mezi mužem a ženou, kdy i otec se více podílí na výchově a celkově péči o děti. I nový styl rozvoje feminismu přináší jiné pohledy na klasický vzorec rodinného soužití. Mladá generace je většinou bez partnerů a užívá si svobodného života. Nyní převládá soustředěnost na vlastní osobu, na její zájmy, štěstí, smysl života a na zachování svobody jednotlivce. Obecně mají lidé více osobní svobody a možnosti volby. Volba životního partnera a možnost sňatku je věcí osobního rozhodnutí. Jsou proto vytvářeny méně stabilní modely rodinného vztahu. [Novák 2004]

Matoušek [2003] popisuje současnou rodinu jako počátek nové civilizace v tzv. třetí vlně, která je vyvolaná hlavně rozvojem nových technologií. „*Rodiny třetí vlny už nejsou rodinami zakládány kvůli dětem, ale rodinami, v nichž jsou na prvním místě individuální zájmy dospělých osob. Tyto rodiny jsou ve srovnání s rodinami druhé vlny (civilizace měst a továren) méně stabilní a fragmentární.*“ [Matoušek 2003: 36]

I podle Anthonyho Giddense [2003] je nejvýznamnějším prvkem ve vývoji postmoderní rodiny v 90. letech 20. století pokles významu širších rodin. Uvádí, že jsou rodinné sňatky na ústupu, prosazuje se větší sexuální svoboda. Patří sem i svobodná volba manžela či manželky nebo globální rozšíření práv dětí.

Matoušek [2003] tvrdí, že postmoderní rodina už není zakládána pro reprodukci populace nebo pro prospívání velkého společenství lidí. Zvyšuje se v současné době i počet dětí narozených mimo manželství. Trendy v oddalování sňatků, neformálního soužití a snižujícího se počtu dětí, ukazují rostoucí tlak na individuální zájmy nad zájmy rodiny. „*Rodiny postmoderní doby jsou zakládány kvůli uspokojování citových potřeb partnerů (nikoliv dětí!). Stabilita těchto rodin proto stojí a padá s citovou bilancí partnerského vztahu. Rodina je více privátním podnikem. Dítě je především citovou*

investicí.“ [Matoušek 2003: 181]. Matoušek tak zdůrazňuje, že rodina v postmoderní době je stavěná na citových potřebách partnerů.

Sobotková [2001] uvádí, že současný způsob oddalování mateřství může souviset se sociodemografickými mezi něž patří například rostoucí vzdělanost a následně zaměstnanost žen. Je podle ní běžné, že žena má svoje první dítě až po třicítce, ne-li déle, s čímž jsou spojována zdravotní rizika a s tím související možné komplikace v těhotenství. Podle Českého statistického úřadu *„od roku 2008 má nejvíce narozených dětí matku ve věkovém intervalu 30–34 let. Stejně tak se v čase posouval do vyššího věku i vrchol plodnosti: v roce 2001 byl počet živě narozených na tisíc žen nejvyšší u 25–29letých, od roku 2011 dosahuje maxima až u žen 30–34letých. Průměrný věk žen při narození dítěte tak mezi roky 2001 a 2020 vzrostl z 27,5 na 30,2 let, tj. o 2,6 roku (od počátku 90. let 20. století již o 5,5 roku). Nejvýraznější byly jeho přírůstky před rokem 2009, naopak v posledních pěti letech bylo tempo růstu průměrného věku žen při narození dítěte nejnižší.*“ [Český statistický úřad 2021]

1.2 Konflikty v rodině

V rodině jsou velmi osobní vztahy a jejich uspokojení ovlivňuje rodinné pohodlí a rovnováhu. Jestliže tyto vztahy nejsou vzájemně uspokojeny, dlouhodobě řešené konflikty vedou ke krizi, nefungujícímu rodinnému soužití a rozpadu rodiny. Specifika konfliktů v rodině vychází z podstaty vztahů v rodině. Mezi členy rodiny se vztahy postupem času mění, vyostřují a jsou tudíž zranitelnější. Holá a kol. za konflikt v rodině považuje především konflikt mezi manžely, může být ale i mezi rodiči a dětmi, nesezdanými páry nebo registrovanými partnery. [Holá a kol. 2014]

Obvykle se konflikt vnímá jako nějaký střet něčeho s něčím a stejně jako u definice rodiny najdeme i různé definice konfliktu od různých autorů.

Holá a kol. [2014] popisují konflikt jako sociální situaci charakterizovanou jako podnět související s člověkem. Tvrdí, že konfliktní situace ovlivňuje každého člověka

jinak, kvůli individuální osobnosti člověka. Považují konflikt za formu interakce charakterizovanou neslučitelností myšlenek, nápadů, názorů a emocí. [Holá a kol. 2014]

Podle Janotové [2014] můžeme definovat konflikt jako proces, ve kterém se jedna strana vědomě snaží zmařit úsilí druhé strany a snaží se zabránit realizaci jejích záměrů nebo zájmů. Mezi možné konflikty v rodině patří hádky a různé nedorozumění mezi rodiči, je to samozřejmě běžná součást vztahů a určitého soužití jedinců, kteří nemusí vždy sdílet stejné názory. Tyto spory jsou však přirozenou součástí a nemusí být vždy chápány jako negativní, často jsou vodítkem k vyřešení daného problému. V určitých rodinách ale lze pozorovat, kdy se rodiče konfrontují kvůli malichernostem a ani jedna strana není schopna dojít k jakémukoliv kompromisu [Matějček a Dytrych 2002]. V důsledku toho se stále více konfliktů stává běžným prvkem rodiny, to se dotýká nejen rodičů, ale hlavně jejich dětí, kdy se rázem rodina projevuje jako nekomfortní prostředí. Figuruje zde i úroveň intenzity stresu. [Baštecká a Goldmann 2001].

Rodinou krizi lze definovat jako období nerovnováhy a napjaté situace v rodině. [Holá a kol. 2014]. Tyto krize vedou ke změnám ve fungování rodiny. Do krizových situací můžeme řadit právě rozvod rodičů, jejich možné nové soužití s novým partnerem a následně nevlastní sourozenci, nemoc nebo úmrtí v rodině, různé možnosti závislosti nebo šikana [Matějček a Dytrych 2002]. Krizové situace však mohou proniknout i do sociálních skupin, jejichž je jedinec nebo rodina součástí, taktéž může ovlivnit i širší příbuzenstvo.

Rozvod

Rozvodovost je v současnosti častým jevem. *„Narůst rozvodovosti je jedním z dlouhodobých a univerzálně se vyskytujících populačních trendů moderních západních společností. Rozvody vytvářejí nové životní situace pro rozvedené partnery i jejich děti a otevírají, mimo jiné, cesty k opakovaným partnerstvím. Ta často vedou k ustavení domácností s velmi spletitými příbuzeneckými vazbami.“* [Kreidl 2012: 146]

Míra rozvodovosti je v současné společnosti opravdu vysoká. „*Rozvod se v naší společnosti stal zcela běžnou záležitostí. Rozvod a jeho perspektiva otřásl pocitem bezpečí u většiny lidí.*“ [Warshak 1996: 15]. Z posledních měřených údajů v roce 2020 Českým statistickým úřadem, můžeme zjistit, že se právě v roce 2020 rozvedlo skoro 22 tisíc párů (konkrétně 21 734), ale naopak se uskutečnilo 45 415 sňatků [Český statistický úřad 2022]. Je tedy patrné, že skoro každé druhé manželství se rozpadá, díky tomu se hovoří o krizích rodin a nevyzrálosti jedinců v manželství. Možný popisuje, že „*pravděpodobnost, zda manželství skončí rozvodem, je podstatně ovlivněna dobou, jež v průměru uplyne, než manželství skončí jiným možným způsobem, jmenovitě úmrtím jednoho z manželů.*“ [Možný 2002: 176]

Podle Paloncyové [2020] je rozvod v dnešní společnosti až hojně tolerován, kdy na něj bývá nahlíženo jako na nejvhodnější vyřešení partnerských problémů. Rozvod je velmi komplikovaný a časově obtížný a unavující proces, který může probíhat s oběma partnery v různou dobu. U každého partnera jsou však časové představy o rozvodu individuální. Někdo se s ním smíří dříve, někdo později, někdo snad nikdy. Podle Nováka a Průchové muži bývají méně citliví na známky blížícího se rozvodu než ženy. [Novák a Průchová 2005].

Rozvod je zákonný konec manželství. Toto oficiální rozhodnutí však nepokrývá vše, co rozvod znamená pro zúčastněné členy. Rozhodnutí o rozvodu se musí zabývat i především vnějšími důsledky, jako je vyjasnění a rozdělení majetku či bydlení nebo péče dětí po rozvodu. Tzv. psychosociální rozvod je náročný pro rodiče, ale zejména pro děti, tento rozvod se stává nedílnou součástí rozvodového řízení i po rozvodu manželství, jednatel tak musí čelit následkům zániku manželství a rozpadu rodiny. Rodiče často mívají pocit, že koncem jejich manželství končí i jejich rodičovská role, to však zůstává do konce jejich života, s výjimkami, kdy jsou případy odebrání rodičovských práv [Plaňava 1994].

Podle Matouška [2005] lze o rozvodu tvrdit, že je až na výjimky, výsledkem dlouhodobého rozhodnutí. Řadí tento proces rozvodu do několika částí. V první fázi, nazývané obdobím „ambivalence“, můžeme najít charakteristické znaky vztahové krize.

Možnost rozvodu zde „visí ve vzduchu“. Pro oba partnery je tato fáze časem k bilancování a testování jejich motivace pokračovat ve vztahu. Další fází tohoto procesu je tzv. vlastní rozvod. Tato fáze poukazuje, že se alespoň jeden z partnerů rozhodl pro rozvod a podal k soudu žádost. V průběhu soudního řízení se mimo jiné řeší majetková úprava nebo způsob péče o nezletilé děti. Samotný proces je velmi emocionálně stresující, zejména pro toho jednoho z partnerů, který se nechtěl rozvést. V závěrečné fázi rozvodového procesu, která nastává už po rozvodu, nastává přijetí vzniklé situace a začíná formování nového života. Tato fáze může trvat i několik let. Jedinec si zde prochází několika fázemi psychické reakce na rozvod-zoufalství, beznaděj, pocit bezmoci, vztek, litování vlastního selhání, přemýšlení o tom, jaké by to bylo, kdyby navzdory pochybám udělal vše jinak, apatii, omezování sociálních kontaktů až do stavu aklimatizace, kdy se smíří s rozvodem a je schopen navázat nové partnerství [Matoušek 2005].

Příčiny rozvodu

Existuje mnoho různých příčin rozpadu manželství. Problém může být i v projevování vzájemné náklonnosti mezi manželem a manželkou. Podle Smitha [2004] mohou tyto problémy souviset s nízkým sebevědomím, kdy některé emoce jsou příliš bolestivé na to, aby je jeden z manželů vyjádřil otevřeně. V důsledku toho se obávají nežádoucích následků, jako je odmítnutí. Vzájemné sdílení a dobrá komunikace jsou však životně důležité pro normální fungování manželství a rodiny jako celku. „*Komunikovat znamená dorozumívat se, sdělovat informace, být ve spojení.*“ [Říčan 2013: 49]. Rodiče musí umět mluvit o svých pocitech, jinak jsou nevrlí a rozhněvaní a většinou mlčí. Děti v takové rodině nechápu, jaké jsou to emoce, a většinou dochází k závěru, že tyto emoce se nevyjadřují otevřeně nahlas. To si pak následně přináší i do svých vlastních vztahů v budoucnu [Smith 2004].

Smith [2004] popisuje, jak je důležitá kvalitní a zralá komunikace mezi manžely. Měla by být založena na rozumu, kdy v ideálním případě počáteční milostný vztah postupně přechází v realističtější romantický vztah založený na otevřenosti a důvěře. Dále kromě nedostatku sdílení názorů může být jedním ze zdrojů problémů v manželství i manželské napětí způsobené žárlivostí manžela/manželky. V těchto případech je

narušena rovnováha mezi nezávislostí a blízkostí. V podmínkách nedostatečného sdílení se může kterýkoli z manželů cítit nedoceněný a například má pocit, že jeho manžel nebo manželka jsou považováni pouze za živitele rodiny nebo hospodyně. Postrádá tedy od druhého partnera větší zájem o to, kým obecně je. Naproti tomu se jeden z manželů může kvůli žárlivosti svého partnera cítit uvězněný v manželství, a cítí tak potřebu svobody a nezávislosti. Jsou rozdíly mezi mužem a ženou a právě tyto rozdílné očekávání vedou k mnoha partnerským neshodám.

Samozřejmě rozdíly mezi muži a ženami jsou veliké. Matoušek [2003] uvádí několik z nich. Například tvrdí, že muži mají lepší schopnosti v oblasti prostorové orientace, pružněji reagují na nepřátelské projevy a přecházejí snadněji z nepřátelství ke spolupráci. Na druhou stranu ženy se více zabývají mezilidskými vztahy, mají lepší empatii k druhým a jsou ve vztazích s partnery více inertní. Kvůli těmto rozdílům mohou mít partneři někdy ošklivé rozepře. Uvědomění si těchto rozdílů je tedy jistě jedním z prostředků, jak předcházet konfliktům mezi partnery. Záleží na způsobu, „*jakým manželé činí společná rozhodnutí, jak zvládají konflikt, jak plánují budoucnost rodiny, jak si vzájemně uspokojují potřebu jistoty a sexuální potřeby.*“ [Sobotková 2001: 25].

Podle Smitha [2004] jsou dalšími příklady různých očekávání, která mohou způsobit problémy v manželství a vést k rozvodu, rozdíly v emoční zralosti nebo důvěře, morálním, náboženském a politickém přesvědčení. Na začátku vztahu nemusí být těmto věcem kladen příliš veliký důraz, mohou se až časem změnit a způsobit neshody mezi partnery. Jedinec tak může ze vztahu odejít, pokud „*již nedokáže déle tolerovat duševní stavy nebo paranoidní osobnost svého partnera, zejména chová-li se partner přesříliš kriticky, nezodpovědně, nepřátelsky nebo panovačně.*“ [Smith, 2004: 20].

Dopad rozvodu na děti

Už v procesu rozvodu nejvíce trpí děti, kdy můžou prožívat pocity viny za rozvod svých rodičů. Bohužel se snad nikdy nepodaří ubránit dítě od rozvodových tahanic a konfliktů. Snáší špatně rodičovské hádky, kterým většinou nerozumí, a to se projevuje i na jejich psychice a emocích. Většinou se dítě ocitá v konfliktu loajalit vůči

nejdůležitějším osobám svého života. Těžce nesou pak i odchod jednoho z rodičů (většinou otce) ze společného domova. Zejména u chlapců je dlouhodobá nepřítomnost svého otce v rodině závažná a přináší jistá rizika do budoucna. [Sobotková 2001]. U dětí, které si prošly rozvodem svých rodičů, je známo, „že ve srovnání s dětmi vyrůstajícími v rodinách s oběma rodiči mají v průměru více poruch chování, více příznaků psychického stresu, horší výsledky ve škole, nižší sebevědomí a víc obtíží ve společenském přizpůsobení.“ [Matoušek 2005: 66].

Matoušek [2005] také uvádí varianty postavení dítěte v průběhu i po rozvodu. Z několika provedených výzkumů bylo zjištěno, že z několika provedených průzkumu, nejhoršími bezprostředními následky má rozvod u dětí, které byly jedním z rodičů popuzené proti druhému nebo byly svědky agresivity.

Fáze postavení dítěte v průběhu a po rozvodu představuje Matoušek [2005]. Rozčleňuje je na několik fází, přičemž v první fázi je dítě informováno rodičem o rozvodu a ujišťováno, že kontakt mezi ním a rodičem bude zachován. Vyjednává se, do čí péče bude dítě svěřeno, udržují pravidelný kontakt s dítětem a není zatahováno do rozvodových tahanic. V další fázi dítě začíná být využíváno jedním rodičem jako nástroj pomsty proti tomu druhému. Ten z rodičů, který se nemůže smířit s rozvodem, vyžívá dítě jako „poslední nadějí“ (kontaktuje jeho prostřednictvím svého bývalého partnera s různými záminkami, např. problémy dítěte ve škole), dítě pak začíná být v roli prostředníka, kdy si přes něj posílají zprávy bývalí manželé, jelikož spolu nekomunikují. Dítě je také stavěno do role náhradního partnera (rodič, se kterým dítě žije, se mu začíná svěřovat). V poslední fázi bývají rodiče zaneprázdnění svými problémy, a dítě tak můžou zanedbávat. [Matoušek 2005: 66]

Situace, která nastává po rozvodu, není pro děti už vůbec jednoduchá. Dítě najednou začíná vyrůstat v neúplné rodině a chybí mu rodičovský vzor, který je nezbytný pro další vyvážený rozvoj jeho osobnosti. Z rodiny si dítě přenáší i vzory pro svůj budoucí život, proto je zde důležité upřesnit, že je velmi pravděpodobné, že až vyroste, bude čelit také rozvodu [Sobotková 2001].

Právě jsou to zkušenosti, které děti získávají od svých rodin. „*Všichni si do nového vztahu přinášíme jisté zkušenosti z dětství, ať už opakujeme zažité modely, snažíme se je neopakovat, nebo chceme naplnit potřeby, které nebyly v dětství uspokojeny.*“ [Smith 2004: 17].

1.3 Přejchod do dospělosti

Tato práce se zabývá osamostatňování mladých lidí na příkladu vysokoškolských studentů, je tedy potřeba vymezit životní etapy člověka. Každý z autorů tyto etapy charakterizuje odlišně. Společnými znaky je však vymezení přechodu do dospělosti.

Vynořující se dospělost

Pojem „vynořující se dospělost“ definoval psycholog Jeffrey Arnett v časopise Americký psycholog [American psychologist 2000]. Vynořující se dospělost popisuje autor jako novou etapu rozvoje mladých jedinců, která probíhá mezi 18-25 lety věku, nebo mezi dospíváním a dospělostí. Etapu definuje jako dobu zkoumání své vlastní identity. „Vynořující dospělost“ dělí na pět základních rysů. První charakteristikou je doba zkoumání identity, kdy jedinec zkoumá, kdo je a co chce dělat. Druhou je doba nestability, ve které dochází ke střídání partnerů nebo povolání. Třetím rysem je doba zaměřenosti se na sebe, kde je projevována snaha o rozvoj dovedností nebo odpovědnosti. Předposledním rysem je doba mezi adolescencí a dospělostí, zde je jedinec na mezicestě mezi dítětem a dospělým. Posledním rysem je doba možností, kdy jedinec doufá v dobrou budoucnost.

Podle Vágnerové [2012] je „období dospívání přechodnou dobou mezi dětstvím a dospělostí“ [Vágnerová 2012: 367]. Popisuje, že se v dospívání jedná o část života, kdy člověk hledá sám sebe a vytváří si svoji vlastní identitu. Jsou zde patřičné změny v osobnosti, které jsou ovlivňovány kulturními a společenskými podmínkami. Pro jedince

v procesu dospívání jsou důležité podmínky v zázemí u rodiny, ačkoliv se od ní odpoutává a přesouvá pozornost na volnočasové instituce nebo školu [Vágnerová 2012].

Oliverius uvádí, že rodiče začínají ztrácet své primární postavení v předškolních letech. Vlivem dospívání docházelo k biologickým a sociálním změnám, kdy lidé začínali zaměřovat svou pozornost na své přátele. Význam rodiny se nezmenšil, pouze se rozšiřoval vlivem působících na jednotlivce. Stereotypy se začaly objevovat v rekreačních aktivitách, jako je hudba, oděvní móda, v přátelství a sebevyjádření. Média byla také ovlivněna mediálními a módními vlivy. Přestože rodová linie ztratila srovnávacích a kontrastních hodnot, nadále ovlivňuje své potomky v předávání životních zkušeností, morálních hodnot a emoční podpory [Oliverius 1989].

Adolescence

Podle Vágnerové [2012] je adolescence důležitou etapou ve vývoji jedince, během níž se dítě mění v dospělého. Adolescence je rozdělena do dvou na sebe navazujících etap. První fáze je známá především jako pubescence, ale nyní se častěji vyskytuje v rané adolescenci a druhá fáze se nazývá pozdní adolescence [Vágnerová 2012]. Zejména počátek dospívání je charakterizován specifickými tělesnými změnami vyvolanými zvýšením produkce pohlavních hormonů. Kromě těchto fyzických změn prožívají dospívající emocionální, kognitivní a sociální vývoj. Adolescence je obdobím, kdy jsou na jedince kladeny stále větší nároky a požadavky, což má často za následek zvýšenou hladinu stresu, která se může projevit i úzkostí a odmítáním dospělosti [Thorová 2015].

Zařazení mladistvých podle věku jedince není zcela přesná, obvykle se značí mezi 10. a 19. rokem života, nicméně se jeví jako vhodné jej umístit na začátek adolescence kolem staršího středního věku, tedy druhého stupně základní školy. Pozdní adolescence odpovídá období středoškolského vzdělávání [Blatný 2016].

Langmeier a Krejčířová [1998] rozdělují dospívání na fázi pubescence, trvající od 11 do 15 let. Během této doby probíhá předpuberta a puberta. Poté následuje pozdější scéna dospívání, které trvá asi 15 až 20 až 22 let. Macek [2003] rozděluje druhou dekádu

života dospívajícího na ranou, střední a pozdní adolescenci. Adolescence je mostem mezi dětstvím a dospělostí. Jeho základním rysem je dokončení pohlavní zralosti, rozvoj v duchovní oblasti, materiální a sociální. Dochází k většímu osvobození od rodiny. V minulosti se to předpokládalo. Vztah mezi dospívajícími a rodiči má tendenci a měl by být protichůdný k překonání závislosti na rodičích tak, aby si jedinec vybudoval vlastní autonomii.

Podle Eriksona [2002] je primárním vývojovým úkolem dospívání najít vlastní identitu, pevné pojetí sebe sama a vztahy k sobě a následně k druhým. Tvrdí, že jedinec pohlavně dospívá a vyvolává nové otázky o svém místě ve světě. Budovat identitu je celoživotní proces, ale během dospívání je největší boj o její dosažení výše. K jeho úspěchu přispívá předchozí a následující fáze lidského vývoje. Erikson vysvětluje při hledání identity nastává krize, kdy se mladý člověk srovnává s tím, jak ho vidí ostatní, jak se cítí a jak se může uplatnit. Hledání identity znamená vědět, kdo jsem, kam patřím, kam jdu a jak mohu dokázat smysl svého života. Dospívající potřebují experimentovat, aby získali odpovědi k určení jeho vlastní hodnoty. Jeho identita je zakořeněna v jeho tradici a angažovanosti aktivně vytvářet budoucnost. Po dosažení rozvojového úkolu se musí nejprve cítit odpovědný sám k sobě. Nevhodný vývoj může vést ke zmatení rolí. Je možné, že si mladý člověk uvědomí, že úkolů a nároků je na něj příliš mnoho a nedokáže je spracovat. Proto si snaží zvolit určitý odklad, Říčan [2004] to nazývá moratorium. To je jakákoli činnost, při které se snaží zapomenout na všechny problémy a volby. Snaží se vyhnout nezávislému rozhodování a často se může zapojovat do nebezpečného chování, např. promiskuitní sex, alkohol, pochybné skupiny. Říčan [2004] popisuje, že není vhodné, vyvíjet na takového dospívajícího nátlak do dospělosti. Často tak potřebuje čas, aby znovu nabral síly na nový „krok“, přestože není vnitřně zralý a okolí se ho snaží tlačit ke zlepšení, což často vede ke zhoršení vztahů.

Mladá dospělost

Podle Eriksona [2002] je hlavním vývojovým úkolem dosažení intimity. Erikson tím myslí vytvoření intimního, důvěryhodného a stabilního vztahu, který může být

zdrojem emoční jistoty a bezpečí a může se stát základem budoucího manželství. Předpokladem pro dosažení intimity je však nutný plný rozvoj vlastní identity, která bude natolik silná, že unese další vývojové proměny. Nicméně hrozí, že identita bude nahrazena identifikací s partnerem, která ohrožuje soukromí při zachování vzájemného a rovnocenného vztahu. Jedinec nemůže trvat jen na svém individuálním prosazení, musí být schopen vzdát se části své identity právě kvůli partnerství. I když způsob výběru partnera je pro každého jedinečný, lidé jsou ovlivněni typem citového spojení, které zažili v dětství.

Říčan [2004] vymezuje mladou dospělost ve věku 20 až 30 let. Za klíčové vlastnosti zde patří upevňování vlastní identity, definování rolí dospělých, dokončení studia, nalezení si stabilního partnera a založení rodiny. Mezi hlavní rysy dospělosti, pak řadí nezávislost a svobodu rozhodování a zodpovědnosti ve vztahu k sobě a navzájem k druhým. Aby byl člověk zodpovědný, musí být morálně zralý, přizpůsobivý, a ne příliš sebestředný. Ve zkratce se to dá shrnout do konceptu nezávislosti, kdy je člověk relativně nezávislý na soudech, názorech a přesvědčení jiných lidí. Vágnerová [2007] pak tyto charakteristiky shrnuje do tzv. složek. Jako první uvádí složku biologickou, kde zralosti jedince probíhají během dospívání. Poté přichází složka psychosociální, která má více funkcí a je složitější. Jedinec musí být plně osobnostně dospělý. S větší nezávislostí mají jednotlivci více svobody a odpovědnosti. Rozhodování jim někdy usnadňuje fakt, že díky rozvoji identity mají realističtější odhad na sebe. Navíc dokážou lépe ovládat své emoce a chování. V sociální sféře se to stává oddělením od původní rodiny. Život s rodiči podporuje závislost, proto je vhodné žít samostatně. Pokud je vývoj zdravý, vztah s rodiči se prohlubuje. Přetrvávající konflikt bývá známkou toho, že problém není ve vývoji, ale v systému rodiny. S vrstevníky udržuje jedinec symetrické vztahy a je schopen manželského soužití i s partnerem. V profesní oblasti zvládá udržovat vztahy s nadřízenými nebo podřízenými. Poslední složkou je ekonomická nezávislost. Ta je potvrzením osamostatnění od původní rodiny a podporuje i potřebu sebeuvědomění. Odloučení od rodičů, volba povolání a životního partnera jsou tři nejzákladnější vývojové úkoly v mladé dospělosti. To nejsou však jen potřeby k samoučelnosti, všechny vedou a pomáhají jedinci, aby mohl dosáhnout skutečné zralosti a intimity a dále se vyvíjet.

Osamostatňování

Dle Velkého sociologického slovníku [1996] můžeme charakterizovat osamostatnění jako životní cyklus v rozsahu jednoho lidského života, včetně klíčových bodů socializace, přebírání nových rolí a odpoutání se od starých. Sociologie přímo nevymezuje, kdy se stává jedinec z mladého v dospělého, vstupuje do dospělosti pozvolna a podle jednotlivých faktorů zralosti i nerovnoměrně. Podle právních hledisek je hranice dospělosti od 18 let, kdy za dospělého člověka je považován jedinec, který je schopen sociokulturní a biologické reprodukce, „*vytváří hodnoty, které umožňují život jemu samotnému i osobám, které jsou na něm závislé.*“ [Petrušek 1996: 220].

V literatuře jsou autoři [například Hašková 2014; Höhne 2009; Plaňava 2000] shodující se na několika znacích, které jsou typické pro proces osamostatňování. Nejčastěji uvádí odchod z domácnosti rodičů, dokončení studia, vstup do zaměstnání a s tím spojenou ekonomickou nezávislost na rodině, partnerský či manželský svazek a následné založení vlastní rodiny. Podle Mackové [2011] je právě odstěhování mladých lidí od rodičů jedním z důležitých kroků jedince k dospělosti. „*Je to moment, v němž je ukončena dlouhá fáze každodenního ovlivňování a zasahování do života dítěte ze strany rodičů*“ [Macková 2011: 13]. Čas a sociální situace, kdy mladý jedinec opouští své původní bydliště, má velký dopad na jednotlivce i pro společnost. Mladí lidé tráví většinu svého mládí mimo domov svých rodičů a jsou tím formovány mezigenerační vztahy. Odchod z domova je především otázkou času, hodnot a věku. V mnoha případech mají mladí lidé vlastní domácnost, jsou však finančně podporováni od rodiny. Höhne [2009] dále poukazuje na hledání jiného bydlení, které musí mít mladí lidé zajištěné, aby se mohli odstěhovat z původního bydliště. Zejména jde o finanční situaci, díky které si mohou zajistit odpovídající bydlení v podobě pronájmu či vlastní výstavby. Většinou právě finanční situace mladého člověka působí jako překážka na cestě k osamostatnění. Výhodou pro mladé lidi jsou dlouhodobí partneři, díky kterým je odchod z původního domova usnadněn, a to po finanční a osobní citové stránce. Ženy ve většině případů opouštějí své původní rodinné zázemí dříve nežli muži, důvodem je hledání spíše starších partnerů [Höhne 2009: 22]. Při vytváření vlastního domova závisí na názorech rodiny či přátel, ty se liší v případě, kdy mladý člověk odchází z domova od původní rodiny kvůli

založení své vlastní samostatné domácnosti, nebo naopak odchází, aby založil novou domácnost právě se svým partnerem.

Höhne [2009] také popisuje, že nezávislost na rodině je opožděná kvůli studiím, při kterých se mladí jedinci málokdy od rodiny stěhují. Je však nutné zmínit i studentské priváty, kdy se jedná o společné bydlení s ostatními studenty. Tento životní styl bydlení není většinou financován z případného zaměstnání mladého studenta, platí jej rodiče, není tedy student zcela ekonomicky samostatný, jedná se však o formu samostatnosti. Podle Setterstena [1998] je soužití mladého člověka s rodiči ve spolubydlení nejasné. Vyšší ekonomická třída rodin má více prostředků, aby svým dětem mohla zajistit studium v jiném městě. Rodiny z horších finančních poměrů tuto možnost většinou nemají, ale podle aktuálních trendů se ukazuje, že i rodiny s lepší finanční situací posílají své děti na studia poblíž svých domovů. Stává se tak díky poměrně velkému množství vysokých škol po celém území republiky, jsou tím pádem lépe dostupné pro všechny a studenti mají možnost studovat bez toho, aniž by opustili své původní bydliště.

Během životního cyklu dochází k částečné stabilizaci některých postavení a sociálních rolí. Dělí se na tři části. První fází je dětství, kdy zde probíhá socializace hlavně v rodině, ale i v sociálních institucích jako je škola nebo různé zájmové skupiny. V této fázi života se dítě učí a zkoumá vzorce chování ve společnosti, ve které žije, lze tedy dětství považovat za důležité období rozvoje života. Od 2 do 15 let zde probíhá dle psychologického pohledu biologický vývoj a adaptace schopnosti myslet a utvářet emocionální a sociální systémy. Poté nastává fáze dospívání, kdy jednotlivci zkoumají společenské hodnoty a již zde nedochází k získávání informací hlavně od rodiny, hlavní rolí je studium, zájmové a vrstevnické skupiny. Toto období se vyznačuje společenským procesem dospívání, které je ovlivněno osobnostními rysy mladého člověka, přizpůsobivostí a sociálním prostředím, ve kterém se jedinec nachází. V procesu dospívání už zanikají postupně všechny prvky dětského chování. Zakončením této fáze dospívání je začlenění do společnosti, kdy se „bourají“ hranice mezi mládím a společností, začíná stav dospělosti. Poslední fází je dospělost, kdy prvním základním faktorem dospělosti je osamostatnění se od primární rodiny. Během této fáze se jedinec snaží najít svou vlastní identitu, prosadit si svou názorovou a sociální autonomii, včetně

seberegulace vlastního chování, samostatného rozhodování a odpovědnosti v určité společnosti. Většina rodin svou činností zajišťuje kvalitní sociální podmínky. Kvalitní výchova dítěte je důležitá pro stanovení cílů dítěte a jeho samostatné plánování budoucnosti, pro přesvědčení o hodnotě mezilidských vztahů. Rodiče také pomáhají rozvíjet osobnost dítěte a vytváří potřebné podmínky pro následné začlenění do společnosti. [Velký sociologický slovník 1996: 197–220]

Podle Říčana [2004] by měly rodinné vztahy, ve fázi separace od primární rodiny, ochladnout, aby dospívající jedinec byl schopen investovat svůj čas do vazeb se svými vrstevníky. V interakci s rodiči převládá kritika, kdy jejím účelem je srovnávat názory, hodnoty a morálky, kdy mladí lidé přemýšlejí o smyslu života. Kritika tak pomáhá budovat identitu, kterou adolescent musí získat. Nastává však problému u adolescentů, kteří mají snahu se konfrontovat, zůstávají tak infantilní a přimknutí k rodině. Patří zde i skupina těch, co se nechtějí odpoutat nebo nechtějí opustit rodinu. Další skupinou jsou i jedinci, kteří vyjadřují kritiku činem, to se může jevit i jako ovlivnitelnost okolím. Existují také jedinci, kteří jsou v adolescenci nekonfliktní, ale přesto chtějí dosáhnout svému vývojovému úkolu a dosáhnou své jedinečné identity. Je však patrné a pro osamostatňování typické, že se jedinci na prahu dospělosti vrací k dobrým vazbám s rodinou.

Specifika vysokoškolských studentů

Obecnou charakteristikou vysokoškolského studenta se podle Vašutové [2002] rozumí osoba, která se „*zaměstnává studiem na vyšší úrovni odbornosti a intelektové náročnosti.*“ [Vašutová 2002: 37]. Od studentů se očekává nezávislost na učitelích, vysoká míra samostatnosti a vlastní odpovědnost při získávání nových dovedností. Při studiu mladý člověk opouští většinou své prostředí a dostává se do neznámého s neznámými lidmi. Rodiče studenta, často neúmyslně ztrácejí kontrolu o jeho způsobu studia a práce a nad celým jeho životním stylem. Tím se vyvíjí tlak na jedince ve způsobu osamostatňování a samostatného rozhodování. Pokud jedinec nezvládá plnit své úkoly, dostává se do potíží a může to vést i k zanechání studia či vyloučení druhou osobou.

K tomu dochází v případě, že jedinec si užívá získané svobody bez kontroly rodičů a zanedbává své úkoly týkající se studia.

Vysokoškolské studium s sebou přináší také požadavky na socializaci. Studenti se musí adaptovat na nové podmínky vysoké školy a s tím je spojeno mnoho změn. Největší změny jsou v případě studentů, kteří se musí kvůli vzdálenosti školy od domova, odstěhovat ze svého původního bydliště a najít si bydlení blízko své nové školy (studentské priváty, koleje). Zde dochází ke zkoušce jejich vyspělé zralosti.

Podle Brücknerové a Rabušicové [2019] aktuálně studují na vysokých školách různorodé skupiny studentů a je zaznamenáván stoupající zájem o vysokoškolské studium. Ze současných statistik Ministerstva školství České republiky získaných k 21. 2. 2022 vyplývá, že v roce 2021 studovalo na všech veřejných i soukromých vysokých školách 304 054 studentů v prezenční formě studia a 64 431 studentů v kombinované či distanční formě studia. [Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy 2022].

Vysokoškolské studium lze rozdělit na prezenční a tzv. dálkovou formu. V mé práci se budu hlavně zajímat o studenty v prezenční formě studia, jelikož právě v tomto období mluvíme a vynořující se dospělosti v období mezi adolescencí a dospělostí. Při prezenčním vysokoškolském studiu hlavní náplní času je právě studium, ačkoliv se stále více studentů snaží skloubit studium se zaměstnáním ve formě třeba jen brigády nebo prací na částečný úvazek.

2. Cíl výzkumu a výzkumné otázky

V této kapitole bych ráda popsala realizaci výzkumu, cíl výzkumu a výzkumné otázky, výběr výzkumného vzorku a metody získávání a zpracování dat.

Cíl výzkumu

Hlavním cílem výzkumu této práce je objasnit, jak vysokoškolští studenti (muži i ženy) z rozvedených rodin vnímají v kontextu vynořující se dospělosti formy vlastního osamostatňování.

Výzkumné otázky

Za účelem dosažení výzkumného cíle byly formulovány následující výzkumné otázky, podle nichž byl vytvořen scénář otázek pro rozhovor:

1. Jak respondenti rozumí samotnému osamostatňování?
2. Ve kterých oblastech a jak je respondenty vnímán proces vlastního osamostatňování?
3. Jak přijímají vlastní osamostatňování?
4. Jakým překážkám respondenti čelí v procesu osamostatňování?

3. Výběr vzorku a sběr dat

Výzkumný vzorek je sestaven z respondentů a respondentek ve věku 21–24 let, studujících na vysokých školách, kteří mají dlouhodobě (více jak 5 let) rozvedené rodiče.

Výběrový vzorek byl vybrán podle předem stanovených kritérií. Pro účely výzkumu, jsem si vymezila osoby, které splňují následující kritéria: 1. mladí lidé studující vysokou školu v prezenční formě studia ve věku 20–25 let, 2. jedinci, kteří mají dlouhodobě rozvedené rodiče (více jak 5 let). Převážně se jednalo o osoby, které znám osobně nebo osoby se mnou seznámené přes mé známé.

Pro sběr výzkumných dat byla zvolena kvalitativní metoda využívající techniku polostrukturovaného rozhovoru. Rozhovor je nejpřirozenější způsob, jak získat odpovědi. Dochází k přímému kontaktu s tazatelem, kde si tazatel předem připraví scénář otázek, které během rozhovoru klade respondentovi. Výhodou rozhovoru je, že se během rozhovoru můžete ptát na určité nejistoty a zaznamenávat si je.

Při výběru vhodných respondentů byl sestaven scénář rozhovoru, ve kterém jsou zahrnuty klíčové zkoumané okruhy, vycházející z výzkumných otázek:

- 1) Představení respondenta (jeho aktuální situace)
- 2) Studium, ekonomická aktivita, zájmy a koníčky
- 3) Rodina, blízcí lidé/ partneři (informace okolo rozvodu rodičů)
- 4) Osamostatnění (bydlení, finanční zajištění, sebepojetí a samostatnost, životní plány a řešené problémy)

Následně pak byla připravena série otázek ke každému okruhu.

4. Technika sběru a zpracování dat

Pro sběr dat v tomto výzkumu byla zvolena kvalitativní výzkumná technika polostrukturovaného rozhovoru. Umožňuje se ponořit hlouběji do daného problému a lépe porozumět zkoumané situaci. Místo a čas si zvolili respondenti sami, po telefonické domluvě. Nečastějším zvoleným místem byla kavárna nebo v domově respondentů či u mě doma. Ve dvou případech, kvůli vzdálenosti bydliště, byly provedeny rozhovory online formou videohovoru, přes aplikaci Face Time, která umožňuje uživatelům vidět se přes webkameru, tudíž jsem mohla pozorovat respondenty jako při běžném kontaktním rozhovoru. Délka rozhovorů se pohybovala mezi 25–55 minutami a všech sedm rozhovorů bylo nahráváno v aplikaci Diktafon mobilního telefonu.

Respondenti byli předem seznámeni s účelem práce, formou sběru a zpracování dat. Dobrovolně se zúčastnili rozhovoru a souhlasili s nahráváním rozhovorů, s jejich přepisem a využitím do mé bakalářské práce. Ubezpečila jsem je i o anonymitě o jejich osobě, jména respondentů v mé práci jsou vymyšlená. Rozhovor s respondenty jsem vždy zahájila s prosbou o představení, abych získala o nich základní informace. Poté následovaly otázky pro můj výzkumný cíl, které jsem připravila do scénáře rozhovoru a držela se jich. Během rozhovorů jsem se snažila reagovat na odpovědi respondentů a doptávat se na to, co jsem potřebovala objasnit či doplnit.

Po dokončení rozhovorů jsem přepsala všech sedm zvukových záznamů do písemné formy, a pomocí softwarového programu Maxqda, se kterým jsem se naučila používat během studia, provedla kódování rozhovorů, které mi pomohlo k lepší orientaci v textu a v hledání klíčových odpovědí.

5. Představení respondentů

Tab. 1: Představení respondentů

Respondent	Jméno	Věk	Typ školy	Ekonomická aktivita	Bydlení
R1	Sára	22 let	Pedagogická	Brigáda	Přítelův byt
R2	Katka	23 let	Ekonomická	Práce na částečný úvazek/ brigáda	Pronajatý pokoj ve sdíleném bytě
R3	Jasmína	22 let	Filozofická	Práce na plný úvazek	Pronajatý byt s přítelem
R4	Tomáš	21 let	Vojenská	Zaměstnaný ve škole	Internát/ matčin byt
R5	Lucka	23 let	Policejní	Brigáda	Pronajatý byt se snoubencem
R6	Erik	24 let	Lékařská	Brigáda	Pronajatý byt s přítelkyní
R7	Bára	23 let	Umělecká	Brigáda	Internát/ pronajatý byt s přítelem

Zdroj: Vlastní zpracování

Pro detailnější přiblížení respondentů a jejich životních situací, jsem popsala bližší charakteristiku každého z nich. Informace o nich jsou získané z provedené analýzy přepsaných rozhovorů.

R1 – Sára, 22 let

Sára je moje dlouholetá kamarádka z dětství, a vím, že to neměla v určitou chvíli v životě lehké. Díky našemu přátelství jsme se sešly u mě doma a vedly rozhovor v klidném a přátelském duchu při kávě.

Sára, jak o sobě říká, je velmi klidný člověk a nic ji nerozhodí, snaží se brát vše pozitivně a z negativních věcí, co se jí událo v životě, se snaží jen ponaučit. Momentálně už druhým rokem žije s přítelem v jeho bytě a začínají budovat společný život. Její studium je na dobré cestě, právě dodělala bakalářský titul a plánuje pokračovat na navazující magisterské studium. Stíhá si i při studiu vydělávat, chodí na občasnou brigádu do obchodu se sportovním sortimentem a sem tam jde i pomoci za bar nebo jako servírka do restaurace.

S rodiči vyrůstala v Hradci Králové. Už jako malá si všímala, že u rodičů to „neklape“, hádky a neshody byly na denním pořádku. V jejích 6 letech si rodiče pořídili druhé dítě, asi na záchranu vztahu, jak sama popisuje. Sára ale přiznává, že je za bratra moc ráda, dalo se tak vše lépe snášet. Manželství rodičů ale opravdu nevydrželo a v jejích 14 letech podala matka žádost o rozvod. Rozvod se táhl dlouho, na začátku se řešila péče o děti, rodiče se shodli, že děti budou v plné péči matky a otec si je může, po dohodě, vyzvedávat a vídat, jak bude chtít. Poté se ale začalo soudně řešit vyrovnání majetku, kde nastaly problémy, rodiče se nedokázaly dohodnout. Toto období popisuje Sára za nejhorší, sama si procházela, jak říká „pubertou“, chtěla se bavit, měla prvního přítele a doma bylo „dusno“. Popisuje, jak celý rok, po podání žádosti o rozvod, spolu rodiče bydleli pořád v jednom bytě. Otec se prý uzavřel do sebe, chodil jen do práce, na své 12hodinové směny. Ve volném času pobýval venku, mimo bydliště, Sára ani neví, kde tenkrát byl, ale když už přišel domů, tak nemluvil, ani nepozdravil. To jí nejvíc trápilo, s otcem měla vždycky velmi dobrý vztah, od malička se věnovala sportu a vždy s ním jezdila na všechny tréninky nebo závody, podporoval ji v ale, se sportem, kvůli jeho přerušení

finančních podpor, musela skončit. Majetkové vyrovnání se po více jak roce vyřešilo, jejich původní byt se prodal a matka s dětmi se přestěhovala do jiného menšího bytu. Otec dosud žije v pronajatém bytě v rodinném baráku.

Po celkovém ukončení rozvodu a přestěhování se nastalo lepší období pro Sárú, „vyčistil se vzduch“. Otec začínal pomalu komunikovat a obě děti brával na výlety, k Sáre ale cítil jakýsi spiklenecký vztah s její matkou, ačkoliv to tak nebylo.

Po asi půl roce společného bydlení s matkou, přišla pro Sárú další rána, matka jí oznámila, že má přítele, a následně se za ním rozhodla s mladším bratrem přestěhovat s tím, že Sárú, v 17 letech, zůstane v bytě matky kvůli studiu na střední škole. Pro Sárú to bylo velmi těžké, najednou byla úplně sama, bez rodiny. Ale hodně jí pomáhaly kamarádky a její babička. S matkou a bratrem se od jejich odstěhování odcizili, většinou se sejdou, když matka přijede za Sárinými prarodiči. Sárú to nejdříve mrzelo, ale teď už říká, že si zvykla a odloučení od rodiny nijak nevnímá.

Teď po čase zhodnotila, že jí to osamostatnění v 17 letech možná i pomohlo. Musela se o sebe postarat, naučila se vařit, uklízet. Po finanční stránce to měla lehké, byla v péči matky, takže jí platila nájem za byt a k tomu měla Sárú rozvodové alimenty od svého táty, tudíž si brigádou vydělávala pouze na svoji zábavu a mohla se plně věnovat studiu.

Sárú studovala ekonomicky zaměřenou střední školu, zjistila však, že to není pro ni vhodné, a odhodlala se jít na vysokou školu, pedagogického směru. Jak jsem již zmiňovala, teď úspěšně dokončila bakalářské studium a plánuje ve studiu pokračovat. Se svým přítelem se poznali před 3 lety. A jelikož i on už bydlel sám ve svém vlastním bytě, rozhodli se sestěhovat k němu. Sárú tedy opustila matčin byt a již druhým rokem žije u přítele. Finančně ji stále podporují rodiče, to jí pokryje náklady na bydlení a stravné, na ostatní své výdaje si zvládá vydělat na své brigádě.

Do budoucna si přeje vystudovat a získat magisterský titul, získat dobrou práci a těší se na společné založení rodiny s momentálním přítelem, kde, jak říká, se chce vyvarovat chyb, které viděla a zažila u svých rodičů.

R2 – Katka, 23 let

S Katkou jsme se seznámily na společné brigádě už před 6 lety, myslím si, že jsme hodně podobné povahy, a od té doby se vídáme a považuji ji za jednu z těch „nejlepších“ přátel. S časem, kdy se ale můžeme vidět, už je to horší, poté co se odstěhovala do hlavního města kvůli studiu, tak se vídáme opravdu jen zřídka, spíše kamarádství udržujeme telefonicky. Katka je člověk z největšími ambicemi, co znám. Když zrovna není ve škole, tak ji najdete v práci nebo někde na cestách. Vždy si něco umane a za tím si jde. Daří se jí plnit ať už cestovatelské sny nebo karierní cíle v práci. V mládí chodila do taneční skupiny moderního tance, umí vařit, ale ještě lépe pečce.

Rozhovor jsme domlouvali velmi dlouho, nakonec měla nečekanou cestu domů k rodičům, ve městě, kde bydlím i já, tak jsme se sešly u mě doma a uskutečnily jak rozhovor, tak jsme stihly i probrat, co je nového.

Katce se rozvedli rodiče v jejích 6 letech. Jak mi líčila, tak rodiče byli mladí a stačila jim menší rozepře a „šli od sebe“. Rozvod ji nijak moc nezasáhl, rodiče se relativně rychle dohodli, nechtěli si dělat navzájem problémy. Byla svěřena do střídavé péče, což prý nebylo úplně ideální. Stěžovala si na neustálé přesouvání všech svých věcí, a neměla ten pocit pravého domova. Toto ji však vynahrazovala péče rodičů o ni. Po rozvodu měli její rodiče ambice se předhánět, kdo je ten „lepší“ a vyjde po tom rozvodu lépe. Brávali ji na všemožné dovolené, kupovali dárky a celkově jí věnovali veškerou svou pozornost. Po nějaké době si každý z jejích rodičů našli nového partnera a založili novou rodinu. Naštěstí, jak sama Katka popisuje, vřele ji noví partneři přijali. Jak ale uvedla, čím byla starší, tak se pozornost začala přesouvat na její mladší nevlastní sourozence a ona „šla stranou“. A tam nastala chvíle, kdy začala toužit po tom svém „doma“.

Katka vystudovala ve svém rodném městě gymnázium a poté se rozhodla jít studovat do hlavního města. Nastoupila na fakultu architektury, zde však po roce studia zjistila, že tento obor není pro ni vhodný, a v dalším roce už začala studovat na fakultě ekonomiky. Od začátku studia bydlela v sdíleném bytě se svými bývalými spolužáky z gymnázia. Z osobní známosti a návštěv ji, vím, že žijí v tom pravém bláznivém studentském bytě, kde se na nepotrpí na pořádek, ale je zde vždy rušno a všichni jsou dobře naladěni. Po společných čtyř letech spolubydlení by se už ráda Katka posunula do

méně „sdíleného“ bytu, od příštího školního roku se plánuje sestěhovat pouze s jednou kamarádkou do menšího bytu.

V tuhle chvíli Katka dokončila 3. ročník bakalářského studia, státnice však plánuje posunout až na příští rok. Plně se teď věnuje své práci asistentky v digitální firmě, zde pracuje na částečný úvazek. Pracuje zde na pozici office manažera a podílí se na různých projektech. K tomu si zvládá přivydělávat o víkendu, prací za barem nebo pomáhá kamarádovi v jeho kavárně. Momentálně však plánuje delší cestu do zahraničí. Za měsíc a týden stihne prozkoumat tři destinace, její cesta začíná v Barceloně, odtamtud letí do Peru, kde se sejde s přáteli, a poté zamíří na Kostariku za svou kamarádkou, která tam bude se školním programem Erasmus. Na tohle všechno si zvládla za pár měsíců našetřit, ale musela se uskromnit, jak sama říká. Po finanční stránce ji našťestí pomáhají rodiče, kdy měsíčně jí posílají obnos peněz, ze kterého si zvládne pokrýt nájem za byt a stravné.

Katka nemá ráda dlouhodobé plány do budoucna, jak sama říká, žije momentálním okamžikem. Pouze si přeje dodělat studium, upevnit se kariérně v práci a jako bonus procestovat svět.

R3 – Jasmína, 22 let

Jasmína je moje aktuální spolužačka nebo spíše „kolegyně“ na vysoké škole. Jelikož právě bydlí až na druhé straně republiky, musely jsme se domluvit na rozhovoru online formou prostřednictvím FaceTime.

Vyrůstala v početně veliké rodině, má jednu starší a dvě mladší sestry. Její rodiče se rozvedli v jejích 15 letech. Důvodem rozvodu byly rozdílné názory. O rozvodu však řekli jen nejstarším dvěma sestrám a mladší dvě to dosud neví. Jejich matka pracuje jako kuchařka ve školce a otec se rozhodl po rozvodu odstěhovat za prací do zahraničí, kde pracuje jako řidič kamionu, na víkendy se však vrací domů za dcerami a udržují s matkou iluzi rodiny kvůli dvěma mladším dcerám.

Jasmína už ale aktuálně nepobývá doma, jak jsem již zmínila, odstěhovala se skoro přes celou republiku za svým přítelem, který je povoláním voják a momentálně tam musí sloužit. S tím ji začala povinnost si i vydělávat, a ačkoliv mají s přítelem peníze

dohromady a většinu tak zvládne zafinancovat sám, chce i Jasmína „přispět“ do rodinného rozpočtu. A jelikož od rodičů nedostává žádné finance, našla si zaměstnání na plný úvazek. Byla ale vždy zvyklá si přivydělávat, začínala brigádně v různých obchodech s potravinami, hlídala děti nebo dokonce asistentku v našem školním centru služeb. Mezi její koníčky patří běh, u kterého si vždy vyčistí hlavu, jak říká, a také cvičí jógu. Dlouhodobě se také věnuje dobrovolnictví pro nejmenovanou organizaci, kam jezdí pomáhat na charitativní akce, nebo pomáhá pořádat benefiční koncerty. Minulý rok na podzim zde byla i na stáži.

Momentálně dokončuje bakalářské studium a do budoucna by se chtěla přihlásit na navazující magisterské, to považuje za svůj vysněný cíl a k tomu by si přála vydat i svůj vlastní díář, z kterého bude mít jednou vedlejší přivýdělek. Ráda by se věnovala seberozvoji a založila úplnou a milující rodinu.

R4 – Tomáš, 21 let

S Tomášem mě seznámil můj bratranec, splňoval všechny kritéria pro výzkumný vzorek. Rozhovor probíhal v kavárně. Na první pohled je Tomáš velmi tichý kluk, snažila jsem se v přátelském duchu z něho „vytáhnout“ pár informací o něm a jeho životě.

Tomáš aktuálně studuje na univerzitě obrany, kde zdárně dokončuje první ročník. Ještě ho tedy trápí jedna zkouška, kterou na první pokus „nedal“, jak se mi svěřil. Tento druh studia si vybral po vzoru svého otce, který celý svůj život pracuje aktivně jako voják. Jeho cílem je dostudovat tuto školu zakončenou titulem Ing. a poté, jak sám řekl, najít si dobré místo. Školu studuje v jiném městě, než je jeho rodné, proto momentálně bydlí na školním internátě, kde sdílí pokoj se svým spolužákem. Na víkendy se však vrací „domů“ do svého rodného města, kde má pokoj u své matky v bytě.

Jelikož Tomáš studuje vojenskou školu, je už při ní brán jako zaměstnanec a pobírá menší měsíční plat, z kterého přispívá své matce na bydlení. Svým platem si zvládne pokrýt své výdaje.

Rodiče se mu rozvedli v jeho 10 letech, důvodem byl nový vztah matky. Otec byl často v práci a jezdil na různé mise, tudíž doma jako otec moc nefungoval. Rozvod byl rychlý, otec se odstěhoval a Tomáš zůstal v plné péči matky. Popisuje, že to nebylo lehké,

matka, která se živila jako servírka, byla stále v práci, aby zvládla poplatit všechny výdaje, takže byl věčně doma sám. S otcem se vídal maximálně jednou za měsíc. Často se o něj staraly babičky, za to je jim teď velmi vděčný.

Volný čas vždy trávil na trénincích bojového umění nebo s partou kamarádů. Jezdí spolu každý rok tradičně na hudební festivaly a koncerty nebo cestují do zahraničí. Aktuálně plánují dovolenou do Španělska.

R5 – Lucka, 23 let

S Luckou mě seznámila moje spolužačka ze střední školy, která mi pomáhala shánět respondenty pro můj výzkum, a jelikož Lucka pochází až z druhé strany republiky, rozhodla jsem se z tohoto důvodu pro online formu rozhovoru prostřednictvím FaceTime.

Lucka vystudovala gymnázium a po prvním nezdařilém studiu na vysoké škole se rozhodla minulý obor ukončit a nastoupila na policejní vysokou školu, kde právě dokončila druhý ročník. Těší se, až dostuduje a nastoupí ve stejném oboru, který jí prý velmi baví. Při studiu zvládá chodit na brigádu, pracuje jako servírka v jedné kavárně, kterou má blízko svého bydliště, a navíc ji zaměstnavatel umožňuje chodit jen na pár hodin denně. Pracuje tedy skoro obden, ale většinou jen na 3-4 hodiny, jak sama říká, našla si ideální brigádu, kde si vydělá poměrně dost peněz, ale zároveň se zvládá věnovat svým koníčkům a svému snoubenci. Mezi její zájmy patří hlavně agility. Už od malička vyrůstala s rodinným pejskem, a rozhodla se už v 15 letech, s pomocí její matky, pořídit si svého vlastního, se kterým bude právě trénovat. To se jí splnilo a již dnes vlastní dva pejsky, se kterými trénuje a vrací se jí úspěch v podobně vyhraných agility závodů.

Se svým snoubencem se seznámila před rokem a popisuje, jak to bylo vše rychlé, ani ne po měsíci vztahu se k ní přestěhoval, díky její spolubydlící, která se odstěhovala a tak Lucka za ní sháněla náhradu do pronajatého bytu. Asi po půl roce společného vztahu a života v jedné domácnosti se rozhodli s přítelem vzít a plánuje tedy aktuálně svatbu a všechny potřebné záležitosti spojené s ní.

Po finanční stránce, Lucka popisuje, že se nemá špatně. Svůj příjem má z brigády, momentálně ji podporuje finančně snoubenec a největší příjem má od svých rodičů. Ty se rozvedli, když bylo Lucce 10 let. Na rozvod rodičů nevzpomíná ráda. Dozvěděla se to

tak, když byla u své kamarádky, kdy ji najednou zavolala matka, že musí přijít domů. Rodiče Luce a jejímu o rok a půl mladšímu bratrovi tehdy oznámili, že se rozvádí a otec se stěhuje pryč. Popisuje to jako velmi emotivní chvíli, poprvé viděla otce plakat. Žádost o rozvod podala její matka, která už nezvládala psychické týrání a sobectví svého manžela. Otec se prý nakonec odstěhoval do vzdáleného hlavního města a s dětma na nějakou dobu přerušil kontakt. Lucka po rozvodu žila s matkou a mladším bratrem, až do té doby, než si její matka našla nového partnera, za kterého se i před rokem vdala, a tak se Lucka rozhodla při studiích sestěhovat s kamarádkou do pronajatého bytu a nechat tak matce s jejím partnerem více prostoru. S Lucčíným otcem si k sobě dlouho hledali cestu, jak sama popisuje, ze začátku byl vzájemný kontakt pouze přes telefon, ale čím víc byla starší, prý se to už urovnalo a již se s otcem i vídají.

R6 – Erik, 24 let

Erik je přítel mé kamarádky, tudíž jsem k nim přišla na návštěvu a rozhovor jsme vedli u nich doma. Je to velmi inteligentní člověk. Aktuálně dokončuje 4. ročník lékařské fakulty. Jak sám potvrzuje, je to velmi náročné studium, kterému obětuje většinu svého času. Rád se však chodí odreagovat do posilovny nebo chodí hrát malou kopanou. Sportu se věnoval už od mala, až do svých 15 let hrál fotbal, po zranění kolene však musel skončit. Teď se fotbalu věnuje už z druhé strany, pouze jako fanoušek.

Rodiče se mu rozvedli v jeho 9 letech. Žádost o rozvod podala matka, které údajně nevyhovoval rodinný život a rozhodla se od Erika a jeho táty odejít a po čase se odstěhovala do Anglie. Žije tam dosud, Erik se s ní vidí maximálně jednou ročně, když přiletí do rodné země, nejeví však zájem, jak Erik říká. Ztratil zájem o ní i on. Jeho otec se mu však po rozvodu plně věnoval a zastával i roli „mámy“, je na něj patřičně hrdý. Otec si našel i novou partnerku, kterou Erik bere jako mámu, jak uvedl. Splňují mu ten pocit pravého domova, kam se může vždy vracet.

Aktuálně Erik bydlí v pronajatém bytě se svou přítelkyní, finančně mu vše platí jeho otec, který je na tom finančně velmi dobře. Erik však občas chodí na brigádu, pracuje jako správce sportovního areálu v teplejší sezoně roku, kde si nějaký obnos peněz vydělá,

ale jak sám říká, je to pouze na jeho zábavu. Mezi jeho plány do budoucna zahrnuje samozřejmě úspěšné zakončení studia.

R7 – Bára, 23 let

Báru znám se své střední školy, přestoupila k nám v prvním ročníku z původní střední školy, kde zjistila, že ji obor nebaví a nechce jej studovat. Rozhovor jsme vedly v kavárně, kdy Bára byla ochotná a přijela za mnou.

Momentálně Bára studuje vysokou školu s uměleckým zaměřením na design nábytku. Dokončuje bakalářské studium a přihlásila se na navazující magisterské studium zakončené titulem Ing. V týdnu, když má školu, bydlí na školním internátě. O víkendu se vrací do svého rodného města, kde má pronajatý byt se svým přítelem. Mezi její koníčky patří jóga a cestování. Právě po střední škole se Bára rozhodla splnit si svůj sen a na rok studium odložila a s vidinou zlepšení cizího jazyka, poznání nových lidí a cestování odjela na rok jako au pair do USA.

Finančně jí pomáhají rodiče. Bára si ale zvládá pokrýt své finanční náklady z půlky sama. Přes školní týden chodí každý den po škole pracovat brigádně do kavárny nebo narázově pracuje na cateringových akcích. O víkendu pak chodí na večer do baru na brigádu. Sama potvrzuje, že si zvládá i našetřit dost peněz, a například o prázdninách si může sama zaplatit dovolené a výlety.

Bářiny rodiče se rozvedli v jejích 17 letech, sama říká, že to už dlouho tušila a matčino konečné podání žádosti o rozvod ji vůbec nepřekvapilo. Její otec je workoholik a jako obchodní manažer na vysoké úrovni v jedné mezinárodní firmě nebýval často doma, spíš vůbec, jak uvedla. Po odchodu Báry na střední školu, kde bydlela na školním internátu, právě matka se rozhodla, že zažádá o rozvod a ukončí jakousi iluzi rodiny a začne myslet hlavně na sebe. Momentálně mají oba rodiče nové partnery, které Bára přijala, a jak uvedla, je ráda, že jim to na druhý pokus, ačkoliv ne spolu, „vyšlo“. Sama se těší až dokončí studium, a před založením rodiny by ráda ještě cestovala a možná, jak sama přiznává, našla v cizině místo, kde by chtěla žít.

6. Analýza výzkumných otázek a výsledky

V této části práce, která se zabývá rozбором a shrnutím jednotlivých výzkumných otázek, jsou interpretovány výpovědi jednotlivých respondentů.

Výzkumná otázka č. 1

Jak respondenti rozumí samotnému osamostatňování?

Ve scénáři rozhovoru, při hledání klíčových odpovědí na tuto výzkumnou otázku, byly použity následující otázky:

„Co určuje Tvoji nezávislost, a naopak závislost na rodině?

Co pro Tebe znamená být dospělým? Souvisí to nějak s osamostatněním se od rodiny? Považuješ se za dospělého člověka?“

Odpovědi a důležité informace se však objevovaly i v průběhu samotného celého rozhovoru, kde se respondenti sami rozpovídali a částečně už odpovídali na tyto otázky. Použila jsem tedy stručný souhrn všech klíčových odpovědí z celého rozhovoru.

R1: Sára popisuje dospělost jako schopnost sám se rozhodovat a čelit různým podnětům. Tvrdí, „*být dospělým znamená, že se rozhoduji úplně sama, všechny důležité věci a úkoly různý, nebo problémy, prostě si všechno musím sama zařídit. Rodiče nebo celkově rodina už mi do ničeho nekecá, nebo spíš možná budou kecat, ale já je nemusím poslouchat. Takhle už sice bydlím sama, ale pořád mají nade mnou nějakou pevnou ruku.*“ Dále však navazuje finanční nezávislost na rodině, která podle Sáry začíná ukončením studia a následným zaměstnáním, kde je jedinec finančně ohodnocen, jak komentuje „*budu osamostatněná, až dodělám školu a rodiče mi nebudou nic platit. Prostě si zvládnou všechno poplatit sama skrz bydlení hlavně. A tam si myslím, že právě končí to dětství, kdy už jsi dospělý a musíš se spolehnout ve všem na sebe jen. Rodina ti vždycky asi pomůže ze začátku, ale je fajn to vše zvládnout sám a hlavně musíš, nemůžeš být pořád závislý na*

rodičích, že ti vše zaplatí, že budeš mít vždycky na jídlo, nebo když budeš chtít na dovolenou, tak ti ji zaplatí.“

R2: *Katčín názor je, že „být dospělý, pro mě znamená, být schopný nést odpovědnost za své činy a určitě v rámci možností, být schopný postarat se sám o sebe, což určitě ve velké míře souvisí s těmito dvěma věcmi. A co se týče osamostatnění, schopnost postarat se sám o sebe, je vlastně nějaké to osamostatnění. Nemusí to být jenom tak, že člověk se odstěhuje někam, někam pryč daleko nebo podobně. Ale člověk se může osamostatnit, i když bydlí sám doma s rodiči a začít si budovat něco vlastního a pracovat na svém životě, kde přesně bude nést odpovědnost za svoje rozhodnutí už on sám. A nebude tam mít za zadkem rodiče.“* Nezávislost na rodině komentuje toho *„kdo udržuje nějaké pozitivní vztahy s rodinou, tak je svým způsobem závislý. Že vlastně hraje rodina nějakou roli v životě toho člověka, i ta nezávislost může být vyjadřována v nějaké jisté péči nebo i odpovědnosti a pomoci té rodině.“*

R3: *Jasmína tvrdí, že být dospělým „pro mě asi je, že se tedy člověk osamostatní, není závislý na rodičích, má práci, vydělává si, hospodaří s penězi sám, musí se nějak uživit a plánuje si budoucnost, ať už sám nebo já konkrétně s přítelem.“* Dále zmiňuje nezávislost na rodičích, kdy pro ni konkrétně začíná, když si zvládne pokrýt všechny své finance sama. Dále komentuje: *„Nepotřebuji rodiče, abych mohla v životě normálně fungovat.“*

R4: *Pro Tomáše znamená být dospělým „umět se sám o sebe postarat, dokázat si zařídit všechno potřebné a být závislý sám na sobě. Je to prostě takový proces, začneš bydlit sám, vydělávat si, takže už si platiš veškeré výdaje. A nejhlavnější je to v hlavě, prostě musíš se o sebe postarat, když už jsi dospělý.“* Popisuje tento proces jako období, kdy se musí postavit na své vlastní nohy ať už po finanční, tak i psychické stránce.

R5: *Lucka komentuje nezávislost na rodičích „tak já to vnímám tak, že už žiji svůj život a nejsem na nikom závislá, jako třeba na rodičích. Dokážu se o sebe postarat s tím, že chodím do školy, ale už si vydělávám nějaký peníze na brigádě. V případě nějakého problému jsem ochotná to vyřešit sama. Prostě dělám vše, co dělá každý dospělý člověk v běžném životě v podstatě. Akorát mi pořád rodiče posílají peníze na bydlení.“*

R6: Erik popisuje „já se osamostatním, až dodělám školu a budu finančně nezávislý na rodině, protože si budu vydělávat sám. O tom to asi je. Rodiče nám platí vše a sami trochu strádají, když už jsme ale velký a začneme pracovat, jim se finančně uleví, a naopak jim to můžeme vracet my, a starat se o ně.“ Zdůrazňuje, že právě nejvíce je pro něj vodítkem k dospělosti finanční nezávislost.

R7: Bára tvrdí, že „být dospělá pro mě znamená, že jsem zodpovědná za své činy. Umím čelit problémům, se kterými se v životě setkám. Dospělost je hlavně o tom, že by se člověk měl postavit na nohy bez pomoci svých rodičů.“ Osamostatnění komentuje jako „hele to je prostě asi, když už bydlíš sám, vaříš si a pereš, myslím, že o tom to taky je.“

Respondenti si různými způsoby dávají do souvislosti proces osamostatňování, být dospělým či nezávislost na rodině. Ve většině odpovědí se objevuje osamostatnění spojené s rodinou, kdy se všichni respondenti shodují, že proces osamostatňování je nějakým způsobem přechod do dospělosti ve formě odchodu ze svého původního bydliště s rodinou. Objevují se však i názory ohledně určité míry dospělé zralosti, spojované se zodpovědností za své činy nebo řešení svých problémů. Nejčastěji zmiňují dospělost či osamostatnění po finanční stránce, kdy pro ně dochází k navršení dospělosti, až nastoupí do trvalého zaměstnání a všechny své finanční výdaje si zvládnou pokrýt sami.

Výzkumná otázka č. 2

Ve kterých oblastech a jak je respondenty vnímán proces vlastního osamostatňování?

R1: Sára se vnímá za dospělého člověka, protože „bylo mi už 18 let, jsem tedy dospělá, mám svojí vlastní domácnost, musím se tak chovat. Už to není jen o nějakých akcích a samá party, teď už řešíme s přítelem jiné věci.“ Dále komentuje, že už je ve fázi kdy si zařizuje vše sama: „musím, vždycky za mě všechno zařizovala mamka, třeba mi obvolávala doktory, teď si tam volám sama.“

R2: Katka sama sebe už považuje za dospělého člověka, jak komentuje, že „dělám svá vlastní rozhodnutí a rodiče o tom už pouze informuji a nečekám na jejich svolení, ale

spíše i v tom, že co se týče mých životních rozhodnutí, tak už sem, vlastně člověk, který je dělá sám a pro radu si chodí k těm rodičům.“ Co se týče fáze osamostatnění, ve které se nachází, komentuje „že jsem se odstěhovala do Prahy a kde vlastně žiju sama a nemám tam tu kontrolu rodičů. Co se týče třeba studia...rozhodnutí nebo i třeba výběr oboru byl hodně z nátlaku rodiny, tak třeba tady na té vejšce v Praze už je to úplně o něčem jiném, už ty rodiče vědí, že mi můžou dát jenom doporučení, a to plné rozhodnutí je na mě.“

R3: Jasmína se již plně osamostatnila, jak sama popisuje, jelikož bydlí sama s přítelem a rodiče ji nijak finančně nepodporují. Říká, že *„jsem plně samostatná a od rodičů nic nepotřebuji ani nemám, nedostávám, nechci. Začalo to, když jsem se odstěhovala a asi i skončilo vlastně.“*

R4: Tomáš sám přiznává, že neví v jaké fázi je, stále o víkendu bydlí u matky a v týdnu chodí do školy. Přiznává však *„když jsem přes týden ve škole, tak se o sebe musím postarat. My sice máme možnost se stravovat ve škole, ale to využívám jen na obědy, snídaně a večere si dělám sám, musím chodit na nákup, to vždycky zařizovala jen máma. A je fakt, že o víkendu, když jsem doma, tak už taky musím víc uklízet, a dokonce si už umím i vyprat.“*

R5: Lucka už vede svoji vlastní domácnost se snoubencem, říká *„Žiju sama se snoubencem, hospodaříme si sami ale ještě z části peněz rodičů. Takže jsem tak na půl cesty do celého osamostatnění.“*

R6: Erik je ve fázi tak půl na půl, jak sám popisuje *„Sice už nebydlím u táty, ale sám s přítelkyní, ale pořád nejsem osamostatněný, to budu, až dodělám školu a začnu pracovat.“* Je na sebe však pyšný, jelikož *„naučil jsem se vařit, nedělám už jen vajíčka. Musím taky víc uklízet a peru prádlo, abych pomohl přítelkyni.“*

R7: Bára říká, že zatím není plně samostatná, ale snaží se. *„Myslím si, že jsem velmi dobře schopná fungovat v praktickém životě, jsem finančně gramotná, žila jsem sama v cizí zemi po delší dobu, takže i to mě obohatilo v životě.“*

Ve většině odpovědí v průběhu rozhovorů zaznělo, že minimálně z půlky jsou respondenti již osamostatnění, a většina zmínila, že jsou plně dospělí. Dospělost si spojují s dovršením 18 let, pro některé je to, jejich vlastní domácnost, kde si sami hospodaří a zvládají provádět veškeré domácí práce. Až na jednu respondentku (R3) mají všichni

respondenti finanční podporu od rodičů, proto si v této oblasti nepřipadají ještě samostatní.

Výzkumná otázka č. 3

Jak přijímají vlastní osamostatňování?

V žádné z odpovědí mých respondentům, nezaznělo, že by se nechtěli osamostatňovat. Většina vnímá vlastní osamostatňování jako samozřejmost a jsou zmiňovány názory jako *„Rodiče nám platí vše a sami trochu strádají, když už jsme ale velký a začneme pracovat, jim se finančně uleví, a naopak jim to můžeme vracet my, a starat se o ně.“* (R6). Nebo *„To je asi nějaký koloběh života prostě, jsi dítě, vyrosteš a musíš se postavit na svoje nohy.“* (R1).

Žádný z respondentů nepřijímá vlastní osamostatňování negativně, spíše respondenti hodnotí tento krok kladně, protože se učí postarat se sami o sebe. Musí řešit nové situace nebo se postarat o domácnost, a naopak mohou vrátit pomoc nebo péči svým rodičům. Erik (R6) tak komentuje: *„Máma se na mě „vykašlala“, staral se o mě jen můj táta. Musím mu to vrátit. Taky už není nejmladší, jezdím mu pomáhat třeba na zahradu, sekám dříví, aby to nedělal sám. A čím jsem starší, tím víc si to uvědomuji, že mu chci všechnu tu péči vrátit. Když sem byl v pubertě, měl to semnou těžký.“*

Výzkumná otázka č. 4

Jakým překážkám respondenti čelí v procesu osamostatňování?

Někteří z respondentů, při rozhovorech zmínili, že pro ně bylo překážkou rozvod rodičů, který byl ve fázi, kde se respondent musel rozhodnout u kterého z rodičů bude bydlet, nebo dokonce kdy se rodiče rozhodli za respondenta a dítě tak bydlelo s rodičem, se kterým nemělo dobré vztahy, a tak ho to přimělo se dříve osamostatnit (odstěhování se do vlastního bydlení).

Katka (R2) zmiňuje právě tuto problematiku jako překážku, kterou komentuje *„Ta střídavá péče a ten jejich rozvod, tak se třeba podepsal v nějakých jiných jako úzkostech*

nebo jako třeba přístupu k některým věcem. Nebo právě to, že jako bojuju s nějakým jako nutkáním toho osamostatnění. Ať co už se týče, od těch 15let sem chodila fakt na ty brigády abych se osamostatnila a měla prostě ty peníze na to, jako být sama sobě nějakou jednotkou.“ Dál popisuje že je nejtěžší, právě si uvědomit, že se osamostatňujete „Že vlastně už stupujete do života a že už tady nebudete mít tu pomyslnou ručičku, která vás chytne, když zakopnete a neříkám že ty rodiče o vás ztrácej jako zájem nebo tak ale tím že si žijete svůj vlastní život tak už třeba nevidí všechny věci, které se kolem vás dějí, takže podstatnou část těchle věcí, tohodle zakopávání si musíte řešit sami. A to si myslím že, je jako nejvíc děsivé, jinak překážky samo o sobě, když se člověk stěhuje třeba do cizího města tak, je to určitá forma takového diskomfortu, kdy, kdy člověk nemá e třeba tolik známých, tolik přátel.“

Jedna z respondentek (R3) uvedla jako překážku v procesu osamostatňování, že *„u nás po rozvodu rodičů to nebylo příjemný, doma jsem byla většinou jen já s mámou, jelikož táta přijížděl domů pouze na víkendy. Čím jsem byla starší, tím rozdílnější názory jsem měla s mámou, proto jsem se rozhodla odstěhovat a osamostatnit se, protože mi bylo blbý si jim říkat o peníze, protože mi stejně posílali málo a z brigády bych to neutáhla, musela jsem si najít práci na hlavní úvazek.“* Jasmína dále uvádí, jak měla problém najít si právě práci na hlavní poměr.

Další z respondentů (R4) zmiňuje, že *„překážky mohou být finanční náležitosti a najít si vlastní bydlení“* Zde se opět objevuje překážka finanční stránka.

Nejčastějšími překážkami v osamostatňování jsou vlastní finance a bydlení.

Závěr

Cílem mé bakalářské práce na téma „Osamostatňování mladých lidí z rozvedených rodin, na příkladu vysokoškolských studentů“ bylo objasnit, jak vysokoškolští studenti (muži i ženy) z rozvedených rodin vnímají v kontextu vynořující se dospělosti formy vlastního osamostatňování. Výzkumný vzorek byl sestaven z respondentů a respondentek ve věku 21–24 let, kteří studují na vysokých školách a mají dlouhodobě (více jak 5 let) rozvedené rodiče. Výběrový vzorek byl vybrán a splněn dle mých kritérií. Jednalo o osoby, které znám osobně nebo osoby se mnou seznámené přes mé známé.

Proces osamostatňování se od rodičů je, bezesporu, jedním z největších životních mezníků každého mladého člověka. Téma jsem si vybrala, na základě pro mě blízkého a citlivého, a jelikož pocházím z rozvedené rodiny a aktuálně právě řeším tyto různé strasti, zajímala jsem se, jak tuto separaci prožívají mladí lidé z rozvedených rodin a zároveň vysokoškoláci, stejně jako já.

První zkoumanou otázkou bylo, jak mladí lidé rozumí osamostatňování. Z odpovědí respondentů, nám vyplynulo, že osamostatňování chápou jako být dospělým či nezávislým na rodině. Ve většině odpovědí se objevilo osamostatnění spojené s rodinou, kdy se všichni respondenti shodují, že proces osamostatňování je určitý způsob přechodu do dospělosti, ve formě odchodu ze svého původního bydliště s rodinou. Objevily se však i názory ohledně určité míry dospělé zralosti, ty jsou spojované se zodpovědností za své činy nebo řešení svých problémů. Nejčastěji byla zmiňována dospělost či osamostatnění po finanční stránce, kdy pro ně dochází k uskutečnění dospělosti, jakmile nastoupí do trvalého zaměstnání a všechny své finanční výdaje si zvládnou pokrýt sami.

Dále jsem se zajímala, ve kterých oblastech a jak je respondenty vnímán proces vlastního osamostatňování. Respondenti uváděli dovršení věku 18 let, kdy tento důvod považují za dovršení dospělosti, dále zmiňovali vlastní domácnost a hospodaření jakožto plnění domácích prací. Ve výsledku, však až na jednu respondentku, která je již plně finančně nezávislá, mají všichni respondenti finanční podporu od rodičů.

Další zkoumanou oblastí bylo přijetí vlastního osamostatnění. Žádný z respondentů nepřijímá vlastní osamostatňování negativně, spíše respondenti hodnotí tento krok kladně, protože se učí postarat se sami o sebe. Musí řešit nové situace nebo se postarat o domácnost, a naopak můžou vrátit pomoc nebo péči svým rodičům.

Poslední zkoumanou oblastí byly překážky, kterým čelí mladí lidé z rozvedených rodin při procesu osamostatňování. Z výzkumu vyplynulo, že největší překážkou byl rozvod rodičů, který byl ve fázi, kdy se respondent musel rozhodnout, u kterého z rodičů bude bydlet, nebo dokonce, kdy se rodiče rozhodli za respondenta a dítě tak bydlelo s rodičem, se kterým nemělo dobré vztahy, a tak ho to přimělo se dříve osamostatnit (odstěhování se do vlastního bydlení). Nejčastějšími překážkami v osamostatňování jsou však vlastní finance a bydlení. Jedna z respondentek zmínila za překážku fakt, že nejtěžší je pro ni si vůbec uvědomit, že se osamostatňování děje.

Vysokoškoláci z rozvedených rodin jsou v případě svého osamostatňování determinováni zkušeností spojenou s rozvodem a s vazbou na rodiče, sourozence, případné partnery rodičů či jejich nové rodiny. V některých případech je vazba na oba rodiče stálá, v jiných, větší vazbu plní jen matka, nebo otec. V případě, že rodiče mají své partnery, nebo založili nové rodiny, záleží, jak jsou děti přijímány a podporovány. Situace studentů se liší také v tom, zda v procesu osamostatňování nejsou vázáni na bydliště svých rodičů, zda hledají nové partnerské vztahy a jak plánují společnou budoucnost. Někteří jsou více závislí na emocionální, finanční či praktické podpoře svých rodičů, jiní se naučili hledat způsoby, jak získat pro svůj samostatný život nové podněty a zdroje. Vyskytují se případy, kdy mladí lidé podporují někoho ze svých rodičů, např. i finančně, tím, že uvolní byt, že zůstávají v pravidelném kontaktu. Ke svému osamostatňování jsou vedeni zejména v případě, kdy kontakty nebo podpora ze strany rodičů slábne. Jako studenti se respondenti ve zkoumaném vzorku chovají odpovědně v tom smyslu, že studium nebo následující vstup na pracovní trh berou vážně, že si uvědomují význam studia pro svůj další život.

Tato práce mi pomohla objasnit a hlouběji nahlédnout do procesu osamostatňování se, který jak se ukázalo, není ve většině případů vysokoškolských studentů ukončen. Práce jistě neobsáhla všechny dimenze daného tématu, byla však snaha o ucelený obraz. Přínos mé bakalářské práce vidím v tom, že se jedná o aktuální přehled,

a jelikož se společnost stále mění, může má práce posloužit k budoucímu porovnávání. Jako návrh pro další zkoumání či rozvinutí tohoto výzkumu bych chtěla klást důraz na porovnání mladých lidí z úplných rodin a mladých lidí z neúplných rodin při procesu osamostatňování.

Seznam použitých zdrojů

- Arnett, J. J. 2000. *A Theory of Development from the Late Teens Through the Twenties*. American Psychologist.
- Baštecká, B., P. Goldmann. 2001. *Základy klinické psychologie*. Praha: Portál.
- Blatný, M. 2016. *Psychologie celoživotního vývoje*. Univerzita Karlova: Karolinum.
- Brücknerová, K., Rabušicová, M. 2019. *Netradiční vysokoškolští studenti: charakteristiky a potenciál odloženého studia*. Brno: Masarykova univerzita.
- Český statistický úřad. 2021. *Aktuální populační vývoj v kostce*. [online]. Praha: Český statistický úřad. [cit. 20. 6. 2022]. Dostupné z: [Aktuální populační vývoj v kostce | ČSÚ \(czso.cz\)](https://www.czso.cz/aktualni-populacni-vyvoj-v-kostce)
- Český statistický úřad. 2021. *Zaostřeno na ženy a muže*. [online]. Praha: Český statistický úřad. [cit. 16. 6. 2022]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/142141209/30000221.pdf/6c6dfcee-a1e1-4f73-a6a0-8fba06487154?version=1.11>
- Dunovský, J. 1986. *Rodina a její poruchy ve vztahu k dítěti*. Praha: MPSV ČSR.
- Erikson, H., E. 2002. *Dětství a společnost*. Praha: Argo.
- Giddens, A. 2003. *Sociologie*. Praha: Argo.
- Hasmanová Marhánková, J., M. Kreidl. 2012. *Proměny partnerství: Životní dráhy a partnerství v české společnosti*. Praha: Slon.
- Hašková, H. 2014. *Odchod z domova rodičů*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Havlík, R., J. Kořa. 2007. *Sociologie výchovy a školy*. Vyd. 2. Praha: Portál.
- Höhne, S. 2009. *Osamostatňování mladých lidí a odchod z domova rodičů*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí.
- Holá, L. a kol. 2014. *Rodinná mediace v České republice*. Praha: Leges.
- Jandourek, J. 2007. *Sociologický slovník*. Vyd. 2. Praha: Portál.
- Janotová, M. 2014. *Mediace*. Praha: Ústav práva a právní vědy.
- Langmeier, J., D. Krejčířová. 1998. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada.
- Langmeier, J., D. Krejčířová. 2006. *Vývojová psychologie*. Vyd. 2. Praha: Grada.
- Langmeier, J., Z. Matějček. 2011. *Psychická deprivace v dětství*. Vyd. 4. Praha: Karolinum.
- Macek, P. 2003. *Adolescence*. Praha: Portál.

- Macková, A. 2011. *Prodlužující se soužití s rodiči jako odkládání dospělosti?*. [online]. Brno: Masarykova univerzita. [cit. 10. 7. 2022]. Dostupné z: [Zobrazit Prodlužující se soužití s rodiči jako odkládání dospělosti? | Sociální studia / Social Studies \(muni.cz\)](#)
- Matějček, Z., Z. Dytrych. 1999. *Nevlastní rodiče a nevlastní děti*. Praha: Grada.
- Matějček, Z., Z. Dytrych. 2002. *Krizové situace v rodině očima dítěte: dětská závist; žárlivost, nevěra a rozvod; nový partner v rodině, nevlastní sourozenci; vzpomínky z dětství*. Praha: Grada.
- Matoušek, O. 1997. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Vyd. 2. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Matoušek, O. 2003. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál.
- Matoušek, O., P. Kodymová., J. Kolářková. 2005. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál.
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. 2022. *Data o studentech, poprvé zapsaných a absolventech vysokých škol*. [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. [cit. 22. 6. 2022]. Dostupné z: [Data o studentech, poprvé zapsaných a absolventech vysokých škol, MŠMT ČR \(msmt.cz\)](#)
- Mišíková, J. 2003. *Základy sociologie rodiny*. Ostrava: Ostravská univerzita.
- Možný, I. 2002. *Sociologie rodiny*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Možný, I. 2006. *Rodina a společnost*. Praha: Slon.
- Možný, I. 2008. *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Novák, T. 2004. *Jak předejít krizi v manželství*. Praha: Grada.
- Novák, T., B. Průchová. 2005. *Předrozvodové a rozvodové poradenství*. Praha: Grada.
- Oliverius, R. 1989. *Psychologické problémy rodiny a rodinných vztahů*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- Palonciová, J. a kol. 2020. *Zpráva o rodině 2020*. [online]. Praha: VÚPSV. [cit. 18.06.2022]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Zpr%C3%A1va+o+rodin%C4%9B+2020.pdf/c3bdc63d-9c95-497d-bded-6a15e9890abd>
- Petrusek, M. 1996. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum.
- Plaňava, I. 1994. *Jak se nerozvádět*. Praha: Grada.
- Plaňava, I. 2000. *Manželství a rodiny: struktura, dynamika, komunikace*. Brno: Doplněk.
- Říčan, P. 2004. *Cesta životem*. Praha: Portál.

- Říčan, P. 2013. *S dětmi chytře a moudře: psychologie výchovy pro rodiče a prarodiče*. Praha: Portál.
- Settersten, R. A., Jr. 1998. *A Time to Leave Home and A Time Never to Return? Age Constraints on the Living Arrangements of Young Adults*. Oxford: Oxford University Press.
- Singly, F. D. 1999. *Sociologie současné rodiny*. Praha: Portál.
- Smith, H. 2004. *Děti a rozvod*. Praha: Portál.
- Sobotková, I. 2001. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál.
- Thorová, K. 2015. *Vývojová psychologie*. Praha: Portál.
- Vágnerová, M. 2007. *Vývojová psychologie II., Dospělost a stáří*. Praha: Karolinum.
- Vágnerová, M. 2012. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum.
- Vašutová, J. 2002. *Strategie výuky ve vysokoškolském vzdělávání*. Praha: Univerzita Karlova.
- Veselá, R. a kol. 2003. *Rodina a rodinné právo*. Praha: Eurolex Bohemian
- Warshak, R. 1996. *Revoluce v porozvodové péči o děti*. Praha: Portál.

Přílohy

Scénář rozhovoru

A Úvod (představení účelu rozhovoru, výběr vzorku, způsob vedení rozhovoru, souhlas s nahráváním, přepsání a zpracování rozhovoru, garance anonymizace, smazání rozhovoru. Krátká sebe prezentace.)

B Představení respondenta

Mohl/a by ses mi na úvod představit a říct o tom, jak právě žiješ nebo co právě řešíš?

C Studium, ekonomická aktivita, zájmy a koníčky

Jakou školu studuješ a jak jsi s volbou spokojená/ý?

(typ školy, fakulty, obor, ročník, úspěšnost, spokojenost, náročnost, podpora, cíle a plány)

Jsi nějak ekonomicky aktivní? K čemu tvá aktivita slouží?

Jaké jsou Tvoje zájmy/koníčky?

(odkdy se jim věnuje, nebo zda došlo ke změně a proč, motivace, náročnost a přínosy, vazby na jiné lidi)

D Rodina, blízcí lidé

Mohl/a bys mi popsat svou rodinu? Jaká je její historie a jaký je současný stav?

(rodiče, sourozenci, další příbuzní, místo bydlení a života, zaměstnání, zájmy, volný čas)

Jak dlouho jsou Tvoji rodiče rozvedení/ kolik ti bylo let? Jak vzpomínáš na rozvod a jak ho hodnotíš dnes?

(důvod rozvodu, konflikty, reakce na ně, jak se o něm dozvěděl/a, jak byl náročný, co se změnilo v životě rodičů, respondenta či sourozenců, jak zvládal situace, čím byly jiné)

Jaký máš teď vztah s rodiči? Stýkáš se s oběma? Ovlivňuje nějak Tvůj současný život někdo další z rodiny? Čím a jak?

(vztahy s rodinnými příslušníky, funkce, odpovědnost, vrstevnické vztahy, partnerské vztahy, referenční skupiny)

Máš nějaký partnerský vztah? Jak hodnotíš svou situaci?

Koho ve svém životě považuješ za důležitého? Proč?

Na koho se nyní můžeš vždy obrátit s žádostí o pomoc? A co zvládáš sám/a?

E Osamostatňování

Bydlení

Kde převážně bydlíš, s kým? Jak Ti to vyhovuje? Změnil se nějak Tvůj způsob života, pokud už nebydlíš s rodinnými příslušníky?

(vazba na bydlení spojená se studiem, rodiči, na jiné místo, zda má partnera/ partnerku a bydlí spolu, spokojenost s bydlením, řešené problémy, plány)

Finanční zajištění

Jak se Ti daří finančně? Jsi ekonomicky samostatný/á?

(životní náklady, krytí a podpora, brigáda, práce, nesnáze či plány)

Jaká je finanční situace obou rodičů? Podporují Tě finančně? Jak jinak?

(finanční závazky, dluhy, úspory)

Sebepojetí a samostatnost

Co určuje Tvoji nezávislost, a naopak závislost na rodině?

Co pro Tebe znamená být dospělým? Souvisí to nějak s osamostatněním se od rodiny? Považuješ se za dospělého člověka? V čem konkrétně ano, v čem ne?

Jsi už plně samostatný/á? Jak bys popsala své osamostatňování? Jaké nesnáze jsi řešil/anebo řešíš?

Ovlivnil nějak rozvod Tvých rodičů Tvé osamostatnění?

Jak na tom jsou Tvoji vrstevníci/ kamarádi v případě osamostatňování? Kdo je na tom lépe, kdo hůře?

Plány

Jak hodnotíš svou současnou životní etapu a situaci?

Jaké máš cíle/ plány do budoucna? Na čem záleží jejich naplnění?

Závěr

Chtěl/a bys mi ještě něco o sobě říct nebo doplnit cokoli k našemu rozhovoru?

Poděkování

Rozhovor

T: Dnes máme 11. června 2022 a děláme rozhovor pro moji bakalářskou práci na téma osamostatňování mladých lidí z rozvedených rodin na příkladu vysokoškolských rodin.

Já bych tě teda poprosila, aby ses mi představila.

R: Dobře, jsem Katka, tak je mi 22 let, jsem studentka vysoké školy ekonomické v Praze, kde v současné době i bydlím. Bydlím na sdíleném bytě se svými spolubydlícími, a jinak kromě školy ještě brigádně pracuji v digitální agentuře na vlastně pár hodin týdně.

T: Takže aktuálně teda řešíš hlavně studium, u toho pracuješ. Ještě něco?

R: Aktuálně ještě řeším to, že bych chtěla dodělat školu, jsem ve 3. ročníku bakalářského studia ale státnice a bakalářskou práci co mám naplánovanou až na příští semestr. Takže to bych velmi ráda v příštím semestru dotáhla do konce. A jinak vlastně řeším otázku, kam dál bych se vlastně chtěla ubírat a v momentální práci, jsem velmi spokojená a jelikož tam pracuji jenom částečný úvazek, tak bych z toho chtěla udělat plný úvazek a začít vlastně dejme tomu pracovat nějak konstantně.

T: Takže školu teda máš ekonomickou, končíš 3. ročník, s tím, že až v lednu budeš dodělavat bakaláře, a tím bys jako by chtěla zakončit to studium? Nebo neplánuješ ještě potom třeba pokračovat?

R: Já bych určitě ráda zkusila pokračovat, v navazujícím magisterském studiu, ať už z důvodu toho že, je tady ta příležitost ale chtěla bych to zkusit, i rodina mě v tomhle

podporuje, že budou určitě rádi, když vystudují další titul. Takže pokud bude ta možnost tak bych chtěla dál studovat, ale přemýšlím o dálkové formě, protože mě láká možnost pracovat souvisle při studiu.

T: Hm jo, to je supr. A tvoje zájmy? Máš nějaký koníčky?

R: Tak určitě mým velkým koníčkem je cestování a dále moc ráda vařím a pečů a co se týče cestování, mám teďka naplánovanou i cestu do zahraničí na měsíc a 1 týden na druhou stranu světa, takže mě čeká na podzim trošku létání. Haha. A poznávání nových krajin.

T: A kam poletíš?

R: Je to Kostarika a Peru.

T: Tyjo, a letíš sama nebo s partnerem?

R: Nemám partnera, stálého ani partnerku. Letím sama, ale je to takové mile že letím na druhou stranu zeměkoule kde se potkám se svými kamarády ze střední školy a zároveň se pojedou podívat na kamarádku, která letí na Kostariku studovat na Erasmus.

T: To je krásny! A ty jsi teda zmiňovala, že teďka konkrétně bydlíš v té Praze na sdíleném bytě, kolik vás tam je nebo?

R: Tak bydlíme na sdíleném bytě v centru města, máme 4+1 a bydlí nás tam momentálně 5.

T: 5 lidí, a je to novější bydlení? Nebo jak vypadá?

R: Mm bydlíme v takové té klasické starší zástavbě původní v Praze, co byla po tom centru, takže vysoké stropy a křídlové dveře, a podobně, a stará okna. Táhne tam dost. (smích)

T: (Smích) A máš svůj pokoj nebo s někým?

R: Mám svůj pokoj vlastní, vlastně jsou tam jenom dva kluci, kteří spolu sdílí pokoj, jinak všichni bydlíme samostatně, tím že máme 4+1.

T: Takže to hezky vychází. Mm jak se ti daří finančně? Myslíš, že jsi ekonomicky samostatná?

R: Finančně si myslím že se mi daří relativně dobře, protože jsem byla vychovávána v tom, nebo jsem vlastně i sama najela na režim, toho že od patnácti let navštěvuji pravidelně alespoň jednu brigádu, a snažím se být finančně nezávislá na svých rodičích, byť mě rodiče podporují finančně, a to vlastně i při studiu v Praze a teda tady na vysoké škole. A teda měsíčně od nich dostávám 10 tisíc, které pokrývají minimálně nájem a část vlastně výdajů na nějaké jídlo, zábavu a podobně. Ale jinak velkou část mého životních výdajů si hradím ze své kapsy. A to je tím, že právě pracuju, případně vypomáhám i za barem nebo někdy v restauraci.

T: Takže v podstatě to, co je nutný pro život, tak ti prostě dokážou zaplatit ty rodiče a s tím co je nad rámec, pro tvoji zábavu nebo celkově tak si zvládneš pokrýt sama.

R: Přesně tak. Určitě máme s rodiči takový vztah, že kdybych potřebovala více peněz tak není problém si o ně říct. Já to mám nastavené trošku obráceně, že naopak nechci na nich finančně závislá, proto si myslím, že na svůj věk mám relativně vysoký příjem peněz, vzhledem k tomu že tady dostávám peníze od rodičů i ze zaměstnání. Na druhou stranu sem člověk, který myslí na budoucnost a podstatnou část těch peněz si spoří do budoucna nebo právě se rozhodl utratit za cestu, haha, na druhou stranu zeměkoule. Ale v tomhle tom, trůfám si říct, že i kdyby rodiče mě odstříhly od prostředků tak že budu schopná vyžít sama. (6:52)

T: Rozumím. Máš ve svém životě nějakou důležitou osobu, na kterou se můžeš vždycky obrátit? S pomocí, když potřebuješ?

R: Mm, určitě ano. Myslím, že to jsou oba dva z mých rodičů, mamka s taťkou, byť poměrně dlouhou dobu nežijí spolu, někdy od mých šesti let a každý si žije se svoji vlastní rodinou. V průběhu mého dětství a dospívání vlastně prošli několika fázemi, ale momentálně jsme ve stádiu kdy, máme velmi dobrý vztah s oběma. Kdybych s čímkoliv potřebovala pomoci, ať už finančně nebo nějakou psychickou pomoc nebo s čímkoliv jiným tak vím že se stoprocentně na ně můžu obrátit, co se týče vlastně jiných lidí tak to jsou asi nejbližší kamarádi, kde získám minimálně tu psychickou podporu.

T: Hm, k těm rodičům. Mohla bys mi celkově popsat tvoji rodinu? Máš třeba sourozence? Nějak obecně.

R: Určitě. Tak vlastně můj rodiče mě měli zhruba, když jim bylo 22 a 23 let. V té době už byli sezdaní, byli manželé, bydleli spolu, ale bohužel ten vztah jim nevyšel a někdy v mých 6 letech se rozvedli, já jsem se dostala do střídavé péče a oba dva vlastně, si přirozeně našli nového partnera, se kterým založili novou rodinu. Takže momentálně je to tak, že moje mamka má přítele, se kterým mají moji ségru a můj tatka má manželku se kterou má vlastně mého brácha. S mými sourozenci jsme věkově vzdálení 10 a 12 let a jinak momentálně, oba mí rodiče, si troufám říct, že se mají dobře už i spolu velmi dobře vychází. Jejich vztah je nekonfliktní a...

T: A už to je prostě dobrý, haha. Jaký mají zaměstnání, rodiče?

R: Tak moje mamka je podnikatelka, pracuje v realitách a dělá zároveň i odhad nemovitostí. A můj tatka je zaměstnaný ve firmě, která se zabývá průmyslovou automatizací, strojní automatizací. Pracuje na pozici obchodního manažera nebo obchodního zástupce.

T: Aha. A říkala jsi teda, že jsou rodiče rozvedení už jak dlouho? Když ti bylo 6 let? Takže je to nějakých 16 let.

R: Ano je to nějakých 16 let.

T: Takže si asi moc nevzpomínáš, na rozvod rodičů?

R: Na rozvod rodičů, si nevzpomínám, byla jsem malá a vím, že sem byla vyčleněna ze samotného toho procesu. Velkou roli tam hrála právníčinka, dejme tomu v tomhle tom sporu, že nic se nějak zdlouhavě neřešilo, ale dejme tomu, mi přišlo, se přišlo s verdikty od právníka a s připravenými rozvodovými formuláři kdy vlastně si asi ani jedna strana nechtěla dělat zbytečně zle a vlastně bez nějakých velkých konfliktů se to podepsalo. Takže rozvod byl relativně rychlý. A jinak pak, byť vím, že byl ten rozvod rychlý tak ten vztah mých rodičů po tom rozvodu nebyl ideální, takže byť si nepamatuju ten samotný rozvod, tak vím, že první léta byla trošku krušná v tom jejich vztahu.

T: A víš důvod, ten jako hlavní důvod jejich rozvodu?

R: Víím hlavní důvod jejich rozvodu, troufám si říct, že to byla jedna z jejich prvních větších hádek, kterou ten jejich vztah neustál, a bylo to z důvodu toho, že můj otec studoval na vysoké škole, ale bohužel neměl ambice tu vysokou školu dodělat. A tuto

skutečnost tajil před svými rodiči, vlastně vzniklo dusno, a z tohoto hlediska, kdy místo toho, aby uznal pravdu a řekl že tu školu nestuduje tak to vlastně svedl, že z rodinných důvodů se tomu studiu nemůže adekvátně věnovat. A vlastně to byla nějaká taková poslední kapka v malé rozepři a vznikla z toho velká bublina, kterou ten vztah bohužel jako neustál. Troufám si říct, že jejich vztah byl naopak naprosto nekonfliktní, že se nehádali, ani nebyla tam nějaká zlá krev, v tom vztahu, nebo něco podobného, nějaké urážky nebo tak. Ale možná právě proto, že tam nebyla žádná ta hádka, tak první hádkou to prostě končilo. (10:45)

T: Vzhledem k té době, nebo však to bylo, když si byla ještě malá. Já nevím, máš pocit, že si třeba nějak pamatuješ, jestli tě to nějak zasáhlo v tu dobu?

R: Já si myslím, že...

T: ...i třeba s odstupem času, teďka.

R: V tu dobu mě to nezasáhlo, paradoxně si myslím, že jako dítě jsem se měla skvěle, protože v té době, kdy sem byla ve střídavé péči, měla sem možnost navštěvovat oba rodiče, a potom rozvodu byl ten jejich vztah trošku takový soutěživí. Tak se měla velmi dobře, měla jsem, na co jsem si ukázala. Jezdila sem na všemožné dovolené a moji rodiče se předháněli v tom, kdo takzvaně bude ten lepší a pečující rodič a vyjde z toho rozvodu v očích ostatních jako lépe. Takže si myslím, že to dětství určitě bylo pro mě, vlastně z tohoto hlediska pro mě hezké, že ty rodiče se předháněli, měla sem bohaté dětství.

T: A neměla si někdy třeba pocit, že bys byla radši, kdyby byli jako spolu? Takovou tu úplnou rodinu?

R: Já sem v tomto asi nevím, jestli jako sem jako malá pocítovala to, že bych potřebovala, aby oni dva byli spolu, nebo že bych se je snažila dát dohromady. To to určitě tady nebylo nic takového. Přiznám se, že vlastně krátce na to se, nebo ne krátce na to, co se naši rozvedli, tak nebyla dlouhá doba než jeden i druhý, vlastně začali randit s někým, nebo vídat se s někým. Takže tam vlastně z každé té strany přišla ta nová, dejme tomu iluze té rodiny. Že můžu zařukat, že sem neměla problém ani s jedním z partnerů mých rodičů a vždycky mě velmi jako vřele přijali, skrz celou tu rodinu jejich. Takže v tomletom sem asi neměla ambice rodiče stmelovat zpátky dohromady a zachránit ten jejich vztah. A myslím si, že dál se to dostávalo do úzkých v tom, že když si každý našel svoji vlastní

rodinu, začal si žít ten svůj vlastní život, tak já jsem se dostávala do pozice, kdy sem já tu svoji vlastní rodinu ztrácela, dejme tomu.

T: Rozumím. Takže ty jsi vlastně zmiňovala, že máš teda teďka velmi dobrý vztah s rodiči, i s jejich partnery. (16:53)

R: Ano, musím říct že, vycházíme všichni skvěle. Troufám si říct, že právě i napříč partnery mých rozvedených rodičů že, není tam zlá krev, moje mamka s tátovou manželkou mají velmi dobrý vztah. I opačně, můj taťka s matčíným přítelem, neváhají se na sebe obrátit, co se týče nějakých technických věcí, když potřebují vozík nebo pomoc, postavit něco nebo tak. Dávají si dárky k Vánocům, přejí si k narozeninám. Jako rodina na sebe myslíme vlastně je to i jako skrze celou rodinu i vlastně skrze partnery mých rodičů, tak to vždycky bylo velmi vřelé i v celé rodině. Že vlastně rodiče partnerů mých rodičů, moje potencionální babičky a dědečky, tak je беру jako naprostou součást své rodiny, a říkám jim babi a dědo a nikdy sem jako neměla potřebu je jako nějak rozlišovat.

T: Takže úplně ideální příklad. Vzorec.

R: Víc babiček a dědečků, větší rodina.

T: Takže to je vlastně pozitivní. Jak často se s nimi vídáš? Celkově s tou rodinou? Když seš teda v podstatě v Praze, pracuješ tam.

R: S celou rodinou jako komplet je velmi těžké se potkat. Některý ty vztahy fungují jako na bázi skrze tety, strejdy že se vidíme jako párkrát ročně, ale to si myslím, že je pochopitelné. Jinak babičky a dědečky, tam se snažím aspoň jednou měsíčně je navštěvovat. Já sem taky takový hodně rodinný typ nebo mám ráda rodinnou atmosféru, takže mě baví jezdit na rodinné obědy oslavy a ty se vždycky snažím jako dodržet, že když máme naplánovanou nějakou rodinnou oslavu tak si najdu čas na to, abych tam byla. A jinak co se týče rodiny, tak vlastně v současné době to je že, mm v Praze dokončuju školu, mám tam práci a začínám tam rozvíjet nějaký svůj osobní život, jezdit za rodinou do Hradce je pro mě, už trochu takový ten krok z té mé pražské komfortní zóny, když to tak řeknu. Haha. Takže s rodinou se v poslední době vídám asi nejméně co jsem se kdy vídala. Je to tak ten, tak jednou za měsíc, kdy je právě nějaká ta rodina oslava, nebo rodinná akce, na kterou já teda ráda dorazím, a tak nějak to sfouknu všechno naráz, babičky, rodiče i kamarády a podobně. Takže v tomto není asi úplně ideální, že sem takhle

zkrouhla ten čas, který s nimi strávím. Dřív sem byla schopná jet každý víkend za nimi, teď už to tak není. Ale troufám si říct, že je to součást nějakého procesu osamostatnění nebo vlastně započetí toho vlastního života. (20:27)

T: Ty jsi to krásně nakousla, co pro tebe znamená být dospělým?

R: (respondent přemýšlí)

T: Jako souvisí to právě nějak s tím osamostatněním se od rodiny?

R: Být dospělý, pro mě znamená, být schopný nést odpovědnost za své činy a určitě v rámci možností, být schopný postarat se sám o sebe, což určitě ve velké míře souvisí s těmito dvěma věcmi s sebou. A co se týče osamostatnění, schopnost postarat se sám o sebe, je vlastně nějaké to osamostatnění. Nemusí to být jenom tak, že člověk se odstěhuje někam, někam pryč daleko nebo podobně. Ale člověk se může osamostatnit i když bydlí sám doma s rodiči a začít si budovat něco vlastního a pracovat na svém životě, kde přesně bude nést odpovědnost za svoje rozhodnutí už on sám. A nebude tam mít za zadkem rodiče.

T: A takže ty konkrétně se považuješ za dospělého člověka?

R: Ano, já se považuju za dospělého člověka.

T: A konkrétně v těch věcech že?

R: Konkrétně si troufám říct, že to je v tom, že jsem se odstěhovala do Prahy a kde vlastně žiju sama a nemám tam tu kontrolu rodičů. Dělán svá vlastní rozhodnutí a rodiče o tom už pouze informuju a nečekám na jejich svolení ale spíše i v tom, že co se týče mých životních rozhodnutí, tak už sem, vlastně člověk, který je dělá sám a pro radu si chodí k těm rodičům. Co se týče třeba studia nebo podobně, tak si myslím že, podstatná většina lidí by měla třeba tlak od rodičů na tu střední školu, byť už ta střední je dejme tomu nějakým způsobem dobrovolná. Tak tohle rozhodnutí nebo i třeba výběr oboru byl hodně z nátlaku rodiny, tak třeba tady na té vysoké v Praze už je to úplně o něčem jiném, už ty rodiče vědí, že mi můžou dát jenom doporučení, a to plné rozhodnutí je na mě.

T: A když řekneme frází, nezávislost na rodině? To si myslíš, kdy se vlastně může, nebo kdy k ní dochází? A kdy si myslíš, že budeš ty, plně nezávislá na rodině?

R: Nezávislost na rodině je takový ošemetný pojem, já si myslím, že každý, kdo udržuje nějaké pozitivní vztahy s rodinou, tak je svým způsobem závislý. Že vlastně hraje rodina nějakou roli v životě toho člověka, i ta nezávislost může být vyjadřována v nějaké jisté péči nebo i odpovědnosti a pomoci té rodině. Takže je ta závislost. Ale co se týče jako samotné té nezávislosti, třeba teď vidím fakt, že když sem bydlela v Hradci ve střídavé péči u rodičů, tak byl takový zvláštní pocit toho, že jsem si nepřipadala ani na jednom místě doma. Vyrůstala jsem týden a týden u každého vlastně z rodičů a moje postel, můj pokojíček nebyl nikde. Já jsem měla všechno dvakrát, co jsem neměla dvakrát tak jsem si převážela, ale takové to zázemí si člověk prostě nemůže přinést nebo převést. Byť jako pokojíčky sem měla na obou, u obou rodičů a postel jsem si nemusela převážet tak, tak tohle bylo takové smutné, že sem necítila to pravé doma nikde. A to teď, v Praze, si troufám říct, že když se řekne doma, tak svoje doma vnímám už právě v té Praze. Kde jsem si udělala to svoje zázemí, a možná i právě proto že tam trávím podstatnou část svého života a těch dní. Do Hradce jezdím už právě jen na tu návštěvu, dejme tomu, tak si myslím, že tohle je taková forma nezávislosti na té rodině, že se člověk osamostatní a vlastně už má nějaké svoje vlastní hodnoty, svoje vlastní zázemí. Je připraven si budovat svoji vlastní rodinu, a třeba vzít i v potaz to, že už ty rodiče tady nejsou jen od toho, aby se o nás starali, ale že třeba si můžou žít svůj vlastní život. Že když by naši přišli s jakýmkoliv rozhodnutím, že se chtějí odstěhovat na druhou stranu zeměkoule, prodat barák nebo cokoli z podstaty něco šilného, tak si řeknu, běžte to udělat, už je to váš život, vy jste pro mě udělali maximum, co jste mohli, a už je to na vás, už si běžte žít svůj vlastní život. Takže vlastně taková forma, myslím si, že když zjistíte, že jste dospělý tak že, a že už se o sebe dokážete postarat, že ta závislost na té rodině tam trochu opadá. (26:40)

T: Takže už vlastně, v podstatě, můžeš říct, že seš ve fázi, kdy seš plně samostatná. S tím že samozřejmě, že ještě studuješ a rodiče mají nějaký, přeci jenom, povinnosti možná, nebo práva, tak ti pomáhají trochu usnadnit finančně to živobytí. Tebe už jakoby přeskočíme, ty už teda relativně můžeš říct, že seš plně osamostatněná. Ale když se třeba trochu vrátíš zpátky, bylo to pro tebe těžký jakoby se osamostatnit?

R: Já sem po tom hodně toužila, po tom se osamostatnit. Protože ta střídavá péče je právě velmi náročná na toho, tu dětskou psychiku, na to že prostě nemáte nikde to zázemí a pendlujete vlastně mezi dvěma světy, mezi dvěma rodinami a nikde si nepřipadáte, jakože máte tu kompletní rodinu, byť víte, že máte tu podporu z obou stran tak nikde prostě není

to vaše. Takže já sem o to osamostatnění hrozně usilovala, z toho důvodu že. Chtěla sem se postavit na vlastní nohy být na jednom místě ať už, pronajmout si byt a bydlet tam sama vědět to že člověk se může vrátit do té jedné postele, která tam na něj vždycky bude čekat a nemusí si vybírat, jestli to bude u maminky nebo u tatínka.

T: Shrň mi největší překážky, v tom. V tom procesu jako celkovým.

R: (přemýšlí)

T: Najít si třeba byt, nebo vůbec udělat ten krok. (28:33)

R: Já si myslím, že největší překážka je v tom, jako uvědomit si, že se právě osamostatňujete. Že vlastně už stupujete do života a že už tady nebudete mít tu pomyslnou ručičku, která vás chytne, když zakopnete a neříkám že ty rodiče o vás ztrácej jako zájem nebo tak ale tím že si žijete svůj vlastní život tak už třeba nevidí všechny věci, které se kolem vás dějí, takže podstatnou část těchhle věcí, toho dle zakopávání si musíte řešit sami. A to si myslím že, je jako nejvíc děsivé, jinak překážky samo o sobě, když se člověk stěhuje třeba do cizího města tak, je to určitá forma takového diskomfortu, kdy, kdy člověk nemá e třeba tolik známých, tolik přátel. Neví úplně jak to, tak funguje, nezná tu oblast, jako kde bydlí, takže tohle asi vnímám jako největší překážky.

T: Mm, ty vlastně máš dva příklady, v podstatě nějakého vzorce, rodinného života. Když teda vlastně máš jak od mamky, tak od taťky vlastně mají úplné vztahy, mají vlastně i spolu dítě. Když už teďka vlastně bydlíš sama, dokázala bys říct, jestli se nějak změnil způsob jako celkově žítí? Oproti třeba tomu, když si žila u těch rodičů, nebo jako celkově jak oni žili a jak teďka žiješ ty? Nějaké rozdíly? Jestli se něco změnilo?

R: Jako u nich v rodině?

T: Jako u tebe konkrétně. Jestli třeba dokážeš říct, že oni něco dělali takhle, ale ty už třeba víš, že teďka aktuálně děláš úplně něco jiného? Nebo že, vidíš se jako u nich, co jak oni žili, tak vidíš, že začínáš žít i takhle ty?

R: Co si určitě, dejme tomu beru z rodiny nebo od svých rodičů, je momentálně to že, jsme vždycky jako rodina byli podnikavý a nebo jsme i hodně času trávili spolu, tak je to vlastně i důvod proč já teď bydlím ve spolubydlení a nehledala sem si byt sama, protože sem na to z domova zvyklá a momentálně, nebo furt si to nesu s sebou že mám ráda, když

doma dejme tomu někdo je a do budoucna doufám že se to změní tak, že třeba budu bydlet s nějakým partnerem nebo takhle, že už nebudu muset bydlet ve spolubydlení, že mi bude stačit ten partner. (smích) (31:42)

T: (smích)

R: Ale to je určitě věc, věc, kterou si беру, беру s sebou. Mm myslím si že, i taková hezká věc je, že jsme se u nás v rodině o sebe vždycky hezky starali a zajímali. To si myslím, že jsem si třeba taky přinesla do svého jako současného bydlení, že se zajímám o ostatní. Mám třeba ráda dny, když si uděláme společný jídlo a trávíme nad tím čas.

T: To je spíš kladný jakoby převzatí, nic jakoby negativního? Nebo jinak co třeba víš, že tam se u vašich jako dělalo a ty teďka v životě bys to neudělala?

R: Já si myslím že, co třeba do budoucna bych jako ráda změnila v případě toho, že bych měla děti, je, že můžu porovnat vztah, který sem měla dejme tomu s mamkou a s taťkou nějaké období puberty a toho prvního období vzoru, tak každý se v té výchově choval trošku jinak. Mamka dbala na výchovu, kterou učinila do té doby a dbala na mou nějakou zodpovědnost a podobně, takže když sem šla ještě jako mladistvá do klubu nebo s partou kamarádů, tak sem věděla, že jí to můžu říct, ta mi maximálně řekne, dobře dávej na sebe pozor, kdyby něco, dojedu pro tebe. Ale u taťky jsem dlouhou dobu byla taková ta tatínkova holčička a vím, že tam, tam sem hodně lhala, třeba o tom, co sem dělala nebo nedělala a určitě bych nechtěla do budoucna dát takový příklad svým dětem. Táta na mě byl i hodně tvrdý, i co se týče školy a nějaké takhle jako by výchovy, takže v tomhle bych asi taky chtěla být svolnější ke svým dětem. (33:50)

T: Ten rozvod, tvých rodičů, myslíš, že teda nějak figuroval při tom tvým osamostatňování? Vlastně asi ty si v podstatě shrnula že, už to je nějak od toho malička nějakou součástí, takže.

R: Já myslím, že ani spíš jakoby ten rozvod, nebo samozřejmě to s tím souvisí ale střídavá péče, udělala velký, velký no. Byla jako zásadní v tom osamostatňování, ten fakt toho že sem chtěla mít konečně něco vlastního a rychle se postavit na ty nohy.

T: Takže vlastně jako otázka, jestli máš pocit, kdyby byli spolu, že by to bylo hezčí a lepší?

R: Myslím si, že bych třeba neměla tolik jako komplexů, dejme tomu. Když by byli spolu, že bych se třeba takhle necítila nějakým způsobem vyčleňovaná tím v kolektivu. Možná bych měla i větší sebevědomí. A věřím tomu, že by ze mě byl trošku méně zakomplexovaný člověk. Protože si myslím, že oni by mi dali jako hroznou lásku a že by to bylo vlastně moc hezký, ten jejich vztah, byť jako lásku všechno, to mi dali a vznikl ze mě člověk jako jakým sem teď. Ale ty překážky, které s sebou nesla ta střídavá péče a ten jejich rozvod, tak se třeba podepsal v nějakých jiných jako úzkostech nebo jako třeba přístupu k některým věcem. Nebo právě to, že jako bojuju s nějakým jako nutkáním toho osamostatnění. Ať co už se týče, od těch 15let sem chodila fakt na ty brigády, abych se osamostatnila a měla prostě ty peníze na to, jako být sama sobě nějakou jednotkou, asi tak. (36:04)

T: Jak na tom jsou tvoji vrstevníci? Hlavně kamarádi?

R: S čím?

T: Jsou, máš pocit, že jsou plně samostatní třeba jako ty nebo? Jakou máš třeba takhle jako partu okolo sebe?

R: Troufám si říct, že můj přístup k životu, s tím že, vlastně si vydělávám na svůj život anebo minimálně na svoji zábavu a podstatnou část toho života. Do toho se snažím dodělat školu a přemýšlím i o budoucnosti, tak v mé generaci nebi věkové skupině si myslím že, to není tak časté. Že hodně lidí je zvyklí na ten servis doma a vlastně toho využívají dokad' můžou. A vlastně na jednu stranu to chápu, protože tím vlastně jak se posouvá ta doba a na ty mladý lidi je čím dál tím víc, klade nároků a zároveň se jim otevírá čím dál tím víc možností, tak pro toho mladého člověka, si myslím, že to je hodně stresující. A je to takový že, přesně udělat ten krok, do toho osamostatnění, do toho života, který vlastně přináší obrovské množství možností je strašně děsivý. A proto se kupa těch mladých lidí zůstává doma a právě požadují, nebo ne požadují, ale stojí o, o takové to, že jim rodiče budou pomáhat s těmi životními rozhodnutími. Nechtějí, nejsou připravení na to dělat si to sami. Což právě proto si myslím, že já jsem se na to těšila. Já jsem hodně chtěla vystoupit z toho zajetému vlaku. Takže si myslím, že v tomhle to vnímám trošku jinak než ostatní. I třeba co se týče, vlastně mých spolubydlících, tak z těch 5 lidí, kteří tam momentálně bydlí, tak si troufám říct, že já z nich nejvíc jako pracuji nebo nejvíc balancuju. Ten čas strávený v práci a ve škole, že ze sebe se snažím vytěžit maximum.

Dva z nich nepracují vůbec a nechávají se živit vlastně z domova. Takže, si myslím, že v tomhle to vnímám trochu jinak. (38:50)

T: To je hezký. Jaký máš vysněný cíle, nebo jakoby plány s tvojí vlastní rodinou? Založením do budoucna?

R: Tak co se týče nějakých plánu do budoucnosti, tak se přiznám že. Radši žiju okamžikem, než že bych plánovala nějak sáhodlouze budoucnost. Dřív jsem si přála mít kolem sebe velkou rodinu a víc dětí, přesně jak sem v tom mládí vyrůstala. Na druhou stranu s postupujícím časem vnímám, že je tam obrovská zodpovědnost, a to ať už výchovy a péče o děti tak, i v dnešní době bohužel jako z finančních nákladů. Je dost možné, že založení rodiny, i velké rodiny bude součástí mého života a do budoucnosti ale momentálně bych ráda dostudovala tu školu, upevnila se někde kariérně, procestovala svět, a co bude, bude.

T: Takže jsme na zemi. (smích)

R: (smích)

T: Tak jo, chtěla bys ještě něco doplnit k našemu rozhovoru?

R: Asi ne, mockrát děkuju za rozhovor.

T: To já ti děkuju.